

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Nový regionalismus a transregionální vztahy –
příklad MERCOSUR a EU**

Jan Valta

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

Nový regionalismus a transregionální vztahy – příklad MERCOSUR a EU

Jan Valta

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené zdroje a literaturu.

Plzeň, duben 2016

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu této práce, PhDr. Lindě Piknerové, Ph.D., která mi vždy byla velmi ochotnou a nápomocnou silou v zádech, ale také byla povzbudivá a vybavena odolnou nervovou soustavou. Dále bych rád poděkoval Ing. Janu Rosenbreyerovi a Bc. Michaelu Prudké, kteří mě někdy až agresivní cestou motivovali a povzbuzovali k neustálému tvoření této diplomové práce.

Seznam použitých zkratk

ACN – Andské společenství národů (*Andean community of Nations*)

ACP – Skupina států Afriky, Karibiku a Tichomoří (*African, Caribbean and Pacific Group of States*).

ALADI – Latinskoamerické integrační společenství (*Asociación Latinoamericana de Integración*)

ANZ-CER – Dohoda o užších ekonomických vztazích mezi Austrálií a Novým Zélandem (*Australia-New Zealand Closer Economic Relations Agreement*)

APEC - Asijsko-pacifické ekonomické spolupráce (*Asia-Pacific Economic Cooperation*)

ASEAN – Sdružení národů jihovýchodní Asie (*Association of South-East Asian Nations*)

ASEM – Asijsko-evropské setkání (*Asia-Europe Meetings*)

CAN – Andské společenství (*Comunidad Andina*)

CARICOM – Karibské společenství a společný trh (*Caribbean Community and Common Market*)

EFTA – Evropské sdružení volného obchodu (*European Free Trade Association*)

EHS – Evropské hospodářské společenství (*European Economic Community*)

ES – Evropská společenství (*European Communities*)

ESUO – Evropské sdružení uhlí a oceli (*European Coal and Steel Community*)

FTAA – Zóna volného obchodu Amerik (*Free Trade Area of the Americas*)

GCC – Rada pro spolupráci v Zálivu (*Gulf Cooperation Council*)

ICC – Mezinárodní trestní soud (*International Criminal Court*)

IMF – Mezinárodní měnový fond (*International Monetary Fund*)

LAC – země Latinské Ameriky a Karibiku (*Latin America and the Caribbean*)

LAFTA – Latinskoamerické sdružení volného obchodu (*Latin American Free Trade Association*)

MERCOSUR – Společný trh jihu (*Mercado Común del Sur*)

WB – Světová banka (*World Bank*)

WTO – Světová obchodní organizace (*World Trade Organization*)

Obsah

1. Úvod	8
2. Nový regionalismus – teoretické vymezení fenoménu	12
2.1. Co je to regionalismus, jeho podstata a členění	12
2.2. Interregionalismus	19
2.3. Vývoj regionalismu – od starého k novému regionalismu	21
2.4. Kritika nového regionalismu	25
3. Evropská unie	27
3.1. Vývoj evropské integrace – starý regionalismus	27
3.2. Vývoj evropské integrace – nový regionalismus	30
3.3. Institucionální struktura, vnější vztahy a Latinská Amerika	33
4. MERCOSUR	38
4.1. Historická integrace a starý regionalismus v Latinské Americe	38
4.2. MERCOSUR a nový regionalismus	40
4.3. Vnitřní konflikty a slabá institucionální struktura MERCOSUR	42
5. Partnerství EU a MERCOSUR	46
5.1. Vývoj vztahů Evropské unie a MERCOSUR v 90. letech	46
5.2. Vývoj vztahů v novém tisíciletí – vyjednávání asociační dohody	51
5.3. Motivační faktory aktérů a projevy principů interregionalismu	57
6. Závěr	67
Seznam použitých zdrojů	72
Summary	81

1. Úvod

Hlavním tématem a předmětem zájmu této práce je vztah mezi Evropskou unií a jihoamerickým uskupením Společný trh jihu (MERCOSUR), a to na pozadí teorie a konceptu tzv. nového regionalismu. Právě regionalismus a regionální integrace je výrazným tématem v současných mezinárodních vztazích, a nový regionalismus je pak posledním vývojovým stupněm a v současnosti velice moderní formou zejména ekonomické integrace a mezinárodních ekonomických vztahů ve světě. Pro tento fenomén je nejtypičtějším znakem velký nárůst počtu regionálních organizací a integračních dohod mezi nimi, spojených zejména s mezinárodním obchodem, investicemi a partnerstvím. Jedním z definičních znaků nového regionalismu je také navazování nových forem partnerství ve světové ekonomice, a to například i mezi jednotlivými integračními uskupeními různých regionů, přičemž tento fenomén, který se označuje jako tzv. interregionalismus, je námětem i předložené diplomové práce.

MERCOSUR je integrační uskupení, které vzniklo v roce 1991 na základě Smlouvy z Asunciónu, kdy zakládajícími členy byli Argentina, Brazílie, Paraguay a Uruguay, ke kterým se později, v polovině roku 2012, připojila ještě Venezuela. Toto uskupení je označováno za doposud nejúspěšnější integrační projekt Latinské Ameriky, rostoucího regionu s velkým ekonomickým potenciálem, a proto je mu připisován velký význam. Navíc, je to právě MERCOSUR, který svým dosavadním fungováním velmi dobře zapadá do teoretického kontextu nového regionalismu, a nejlepším příkladem tohoto je pak navazování vztahů a nastolování partnerství s Evropskou unií. Ta podporovala vznik MERCOSUR již od samotného počátku, přičemž platí, že se Evropská unie snaží vztahy s latinskoamerickými zeměmi zachovat na vysoké úrovni, a to hlavně díky historickým, jazykovým a kulturním vazbám těchto regionů, a dále také díky zmíněnému ekonomickému potenciálu jihoamerického kontinentu. Evropská unie je také největším obchodním partnerem pro MERCOSUR a současně i jeho největším investorem. Navazování vztahů a partnerství mezi těmito dvěma uskupeními tedy došlo poměrně daleko a jsou mu přikládány velké

ambice, a to hlavně díky obrovskému ekonomickému potenciálu plynoucího z rýsujícího se spojení uskupení MERCOSUR a Evropské unie. Právě proto shledávám toto téma atraktivním, a zaměření se na jeho výzkum považuji za důležité a přínosné pro současné mezinárodní vztahy.

Pokud jde o navazování spolupráce mezi těmito dvěma regionálními uskupeními, dochází k ní již od samotného počátku a vzniku MERCOSUR, kdy k podpisu první smlouvy o vzájemné spolupráci došlo již v roce 1992 – Dohoda o interinstitucionální spolupráci. Jako největší a nejvýraznější krok pro toto strategické partnerství je ovšem považována jiná iniciativa, a to Interregionální rámcová dohoda o spolupráci z roku 1995, což má být základem pro vybudování interregionální asociace mezi uskupením MERCOSUR a Evropskou unií. Vývoj a proces této iniciativy se ukazují jako do značné míry problematické, avšak snaha o dosažení tohoto cíle neustává. První jednání byla zahájena v roce 1999, která měla vést k uzavření asociční dohody mezi těmito dvěma uskupeními, nicméně tato jednání v roce 2004 zkrachovala a celý proces byl historicky několikrát pozastaven, nicméně také znovu obnoven, a je zde stále viditelná snaha dosáhnout tohoto stanoveného cíle. Obě uskupení si od dosažení asociční dohody slibují výrazný politický a hlavně pak hospodářský rozmach.

Tato diplomová práce je koncipována jako představení jednoho ze soudobých fenoménů v mezinárodních vztazích, tedy nového regionalismu, a jeho následného přenesení do praxe a zkoumání na konkrétním příkladu, a to vznikajícího partnerství mezi jihoamerickým uskupením MERCOSUR a Evropskou unií. Jedná se tedy o analýzu určitého teoretického konceptu na konkrétním případě, a práce tak je případovou studií. V první části práce je tedy nutné, abych se věnoval teoretické stránce celé práce, tedy představil a vymezil nový regionalismus jako jeden z nových trendů působících v současném světě, kdy největší pozornost zaměřím především na jeden z jeho typů, který je pro tuto práci klíčový, a to interregionalismus. Právě díky nadefinování, vymezení a pochopení tohoto konceptu bude možné zjistit a vyhodnotit, jak zkoumaný případ zapadá do tohoto analytického rámce a nakolik splňuje jeho charakteristiky. Po

této první, teoreticky zaměřené části, bude následovat část druhá, a to aplikace dané teorie v reálném světě, kdy budu zkoumat a zabývat se vznikající integrací dvou regionálních uskupení, Evropské unie a jihoamerického MERCOSUR, která velmi dobře zapadá do tohoto teoretického konceptu. Tato část je v práci stěžejní, a budu se zde soustředit nejprve na okolnosti vzniku a postupný vývoj jak samotných těchto uskupení, tak především pak jejich vzájemných vztahů, a dále se budu zabývat snahou a průběhem jednání o dosažení asociační dohody mezi oběma uskupeními, na což budu klást ve své práci největší důraz. Cílem této práce je představit nový fenomén mezinárodních vztahů, nový regionalismus, a poukázat tak na postupný vývoj a vzniklé rozdíly oproti historicky starším formám regionalismu. Dalším cílem je zjistit charakteristiky interregionální spolupráce daného případu a na základě představené teorie vyhodnotit, do jaké míry je tento případ interregionalismu naplňován. *Výzkumnou otázkou této práce je zjištění toho, jaké jsou faktory, které tyto dvě uskupení vedou k vzájemné spolupráci? Dále také jaké jsou motivace obou vstupujících stran? Poslední výzkumnou otázkou je nalezení toho, jaké jsou zde problémy a omezení, která komplikují vznikající dohodu o vzájemné spolupráci?* Časově lze tuto studii zasadit převážně do konce 20. století a dosavadního průběhu století 21. až po současnost, i když v některých částech práce krátce nahlédnu i více do historie. Tato diplomová práce má ambici představit nový fenomén vznikající ve světovém obchodě a v mezinárodních vztazích – nový regionalismus. Jelikož se jedná o fenomén, který se stává v současném mezinárodním prostředí a jeho dění velice výrazným, považuji za vhodné jej blíže zkoumat a porozumět mu. Hlavním přínosem této studie pak je analyzování a zhodnocení motivů, představ, průběhu, a možných výsledků ze vznikajícího partnerství mezi MERCOSUR a Evropskou unií, tedy především průběh a výsledky jejich úsilí o dosažení interregionální asociační dohody. Právě tento zkoumaný případ je velmi aktuálním tématem, když vyjednávání zmíněné dohody jsou v současnosti opět v pokročilé fázi.

Při tvoření této práce budu vycházet zejména z odborné literatury věnující se výzkumu regionalismu a celkově problematice regionální integrace, a dále

také z odborných článků popisující vztah a sbližování se MERCOSUR a Evropské unie. Jako důležitý zdroj informací a dat by také měly posloužit dokumenty vydané samotnými zkoumanými aktéry, kteří celou problematiku detailně monitorují a vydávají o jejím průběhu zprávy a analýzy. Pro případnou potřebu sběru dat z více ekonomického prostředí pak jistě také poslouží databáze Světové banky. Aktuálními informacemi a současnou situací ohledně rozhovorů mezi těmito dvěma uskupeními se zabývají různá světová média, která také v práci využiji. Jak výše uvedeno, interregionální partnerství těchto dvou je označováno za velmi ambiciózní a do značné míry průlomové, a tak se tomuto tématu věnuje množství studií a akademických prací. Z toho důvodu bych pro zpracování této diplomové práce měl mít dostatek zdrojů a informací pro její zkompletování.

Pokud jde o možné slabiny a nedostatky této práce, hrozí zde až přílišné zaměření se na pouze ekonomickou dimenzi vznikající spolupráce a ekonomických výsledků tohoto partnerství. Tato sféra je totiž nejvíce viditelná a je také nejčastěji zmiňována, ovšem není jedinou. Teorie nového regionalismu je konceptem pokrývajícím široké spektrum aspektů regionální integrace, a proto není snadné jej stručně nadefinovat a představit. Díky tomu není snadné ani věnovat se všem těmto aspektům v praktické části této práce, a to ať už právě díky náročnosti zpracování, či stanoveném rozsahu této práce.

2. Nový regionalismus – teoretické vymezení fenoménu

Jak je uvedeno v úvodu práce, nejprve je třeba důkladně představit teoretickou část práce, a tou je nový regionalismus. Jedná se o jev odpovídající proměně mezinárodního systému z období počátku 90. let minulého století, který neustále posiloval na svém významu až po současnost, a který je schopen pojmut a vysvětlit nové formy integrace a regionálního fungování a aktivit v mezinárodním systému. Pro jeho lepší pochopení je ovšem nutné zabývat se celou problematikou v širší perspektivě, o což se na následujících stránkách této práce pokusím.

2.1. Co je to regionalismus, jeho podstata a členění

Již v první polovině 20. století docházelo k procesům, které můžeme považovat za první příklady regionální integrace. Jednalo se o různá odstraňování diskriminačních překážek obchodu mezi dvěma, nebo i vícero státy, a naopak o vytváření příznivých podmínek pro dosažení vyšší úrovně spolupráce mezi nimi. Bližší pozornost a následně i první bližší nadefinování tohoto jevu se ovšem stává skutečností až od 60. let 20. století, kdy je regionální integrace označována za procesy, které začínají politickým a ekonomickým sblíčováním zemí, kdy následně dochází ke spolupráci a solidaritě mezi nimi, a může dojít až ke spojování a sjednocování původně samostatných ekonomik. Je patrné, že takovéto nadefinování tohoto fenoménu vychází ze zkušenosti výše zmíněných prvotních procesů, které mohou pokračovat dále a hlouběji. V uvedeném smyslu je proces regionální integrace chápán v podstatě až do současnosti (Cihelková a kol. 2007: 1).¹

Regionalismus, společně s procesem globalizace a postupně narůstajícím multilateralismem, které budou zmíněny, a bude jim věnován prostor v další

¹ Koncept integrace je spojen s interakcí, na kterou také navazuje. Jde o situaci, kdy vyjma případu naprosté izolace nevyhnutelně dochází k navazování vztahů. Integrace je proces, ve kterém se jednotky oprošťují od izolace směrem k částečnému či úplnému sjednocení. Suverénní státy v tomto procesu nastolují vzájemnou spolupráci, a také může, ovšem nemusí, docházet k budování institucionální struktury. Mezi státy dochází k progresivnímu snižování vnitřních bariér a naopak vzestupu vnějších, které jsou společné (Thakur – Van Langenhove 2008: 27).

podkapitole této práce, jsou hlavními trendy současného mezinárodního systému a světové ekonomiky. Princip regionalismu se výrazně dostává do popředí díky novému multilaterálnímu prostředí, které přisuzuje regionům významnější roli, než tomu bylo dříve. Argumentace je taková, že národní státy se v mnohém ukazují jako nepřírozené či nefunkční jednotky v postupně stále více propojeném světě. Naopak například samostatné a přirozeně vznikající regionální ekonomické oblasti, které nejsou dílem státních politik, nýbrž fungováním globálního trhu a obchodu, jsou důkazem vlivu regionalismu v současném světě. Jsou to právě různé ekonomické faktory, které lze považovat za největší motivaci pro vznik a rozvoj regionalismu. Mezinárodní nastavení té které doby, okolnosti a podmínky fungování mezinárodního systému se neustále měnily, a tak se vyvíjely a proměňovaly i motivy regionální integrace. Nicméně díky tomu, že ekonomický rozvoj, prosperita, a zabezpečení jsou společnými zájmy všech států, a protože se jedná o cíle, které v zásadě odolávají proměnám mezinárodního prostředí a jeho fungování, a tak tyto zájmy nejsou v průběhu času tak snadno ovlivnitelné, lze dojít k závěru, že v dlouhodobém hledisku jsou to především ekonomická oblast a ekonomické zájmy aktérů, které iniciují a podporují myšlenku regionální integrace. Díky univerzálnosti těchto zájmů postupně docházelo ke vzniku regionální spolupráce na všech kontinentech světa. Jako konkrétní příklady ekonomických motivů a přínosů plynoucích z integrační spolupráce lze zmínit například vylepšení si své obchodní pozice na mezinárodní scéně díky větší velikosti vzniklého integrovaného trhu, změny v množství a kvalitě výroby, dosažení vyšších úspor z rozsahu výroby, atd. (Cihelková a kol. 2007: 1-2; Řehák 2009: 7-8; Thakur – Van Langenhove 2008: 24).

Základem regionalismu jsou regiony, které zde ovšem nelze chápat jako geografické celky, i když samozřejmě mají svou prostorovou dimenzi. Po konci studené války dochází k proměně mezinárodního systému, a regiony nelze dále chápat v onom, dnes již zastaralém náhledu, tedy jako pevně vymezené, statické kontinentální jednotky. Právě naopak, regiony vznikají a zanikají, a to na základě různých ekonomických, politických, či třeba dokonce kulturních faktorů. V teorii regionalismu je třeba regiony chápat jako seskupení dvou nebo i více zemí, která

dosahují různého stupně spolupráce a také integrace. Dochází tak ke vzniku tzv. preferenčních obchodních dohod, tedy k dobrovolnému sbližování se hospodářství členských zemí, a to především za účelem posilování volnosti obchodu. Tyto dohody se pak rozlišují na několik typů, kdy nejčastěji se vyskytujícími jsou zejména celní unie a zóny volného obchodu. Právě již samotná forma existujících seskupení pak naznačuje, do jaké hloubky sahá spolupráce toho daného případu (Cihelková a kol. 2007: 5; Hettne - Söderbaum 1998: 5-6; Väyrynen 2003: 25).²

Formy regionalismu a jeho členění se odvíjejí od stupně integrace a rozsahu spolupráce. Nejčastěji je uváděno postupné členění, kde nejnižším stupněm je tzv. regionalizace. Regionalizace, jakožto nejnižší typ regionální spolupráce, představuje takový stupeň, kdy se nejedná o cílené politiky států, ale naopak vzniká spontánně, například na základě vzájemné ekonomické závislosti v určité oblasti. Jde o ekonomické a společenské sdružování se nejčastěji v příhraničních oblastech. Je důležité důsledně rozlišovat mezi pojmy regionalizace a regionalismem. Regionalismus je podstatně širším fenoménem, kterým je označované jakékoliv snižování obchodních bariér, vznik soudržnosti a těsnějších vazeb mezi aktéry, a který může zahrnovat právě i zmíněnou regionalizaci, jakožto právě nejnižší formu spolupráce. Zatímco regionalismus svou podstatou zavádí více či méně zřetelnou formu závislosti, regionalizace takový důsledek nemá. Dalším stupněm je regionální fórum, tedy zejména mezivládní seskupení, formálního, ale ve většině případů spíše neformálního charakteru, fungující zpravidla na bázi nezávazných doporučení a otevřeného dialogu.

Dále výčet pokračuje státem podporovanou regionální integrací, která je již dílem politických rozhodnutí. Zde se už jedná o smluvně ukotvenou formu spolupráce, která vede k postupnému snižování překážek v oblasti obchodu a

² Díky složitosti vymezení regionu se někteří autoři uchylují spíše k užívání termínu tzv. regionalizace (regionalisation). Tento pojem je definován jako jasný proces, s ne nutně institucionální strukturou, ve kterém dochází k přejímání a slučování norem, utváření politik, ekonomik, identit a dalších fenoménů mezi participujícími státy, a to za vytvořením těchto společných. Regionalizace se tedy zaměřuje spíše na tento dynamický proces, nežli na definování regionu (Warleigh-Lack 2008: 51).

investic. Protistrany se například dohodnou na snížení cel ohledně vybraných komodit, ovšem nedochází k jejich úplnému odstranění, či k sjednocení přístupu ke třetím, vnějším aktérům. Prvním institucionalizovaným stupněm jsou zóny volného obchodu, které mají povinnost registrovat se u Světové obchodní organizace (WTO). Dochází zde k odstranění překážek společného obchodu, nicméně smluvní strany si stále zachovávají autonomii pro obchodní politiku s třetími zeměmi. Ta je odbourána až v celní unii, tedy druhém stupni institucionalizované regionální integrace. Celní unie se dále může rozrůst o volný pohyb kapitálu a pracovních sil, čímž vzniká další stupeň integrace, a to společný trh. Zde také dochází ke vzniku nadnárodních institucí. Vysokým stupněm regionální integrace pak je hospodářská unie, pro kterou je příznačné sjednocení monetární a fiskální politiky členů integrace. Pro lepší a efektivnější fungování této spolupráce se zavádí společná měna, což dává vzniknout měnové unii. Jako poslední a nejvyšší stupeň je uváděna politická unie, která kromě ekonomické integrace zahrnuje také společné politicko-sociální sjednocení a koordinaci. Je důležité zdůraznit, že tento uvedený postupný vývoj a posun ve spolupráci není automatický a ani nutný. Naopak, tento proces se může kdykoliv zastavit či dokonce se vrátit o stupeň (či několik) zpět (Cihelková a kol. 2007: 7-12; Řehák 2009: 11-12, 15).

Toto členění nevystihuje všechny trendy moderního regionalismu, a tak existují i další typologie, kterými lze členit regionalismus dle jiných kritérií. Ty ve své práci velmi dobře a uceleně vystihuje Eva Cihelková, která se dané problematice podrobně věnuje, a ve svých publikacích vyčleňuje jednotlivým různým typům regionalismu dostatek prostoru.

Jednou z možností, jak regionalismus členit, je dle jeho hloubky. V tomto případě pak rozlišujeme regionalismus mělký a hluboký. Mělký lze považovat za historicky starší a déle fungující. Jde o liberalizaci vnějších vztahů a odstraňování překážek pro pohyb ekonomických faktorů mezi státy, které ovšem nezasahuje do jejich vnitřního fungování. Oproti tomu hluboký regionalismus představuje vyšší vývojovou úroveň, kde dochází k rozšiřování agendy vzájemné

spolupráce, která se stává mnohem komplexnější, a kde dochází ke vzniku rozsáhlejšího rozhodovacího a výkonného procesu fungování, a s tím i spojené oslabování státní suverenity. Hloubka regionalismu také popisuje to, do jaké míry integrační proces zasahuje do samostatnosti jeho členů. Může se zdát, že mělká hloubka regionalismu jednoznačně převažuje, jelikož se sem řadí zejména zóny volného obchodu, kterých se v mezinárodním prostředí vyskytuje nejvíce. Statistika WTO uvádí, že v současnosti má zhruba 9 z 10 evidovaných regionálních dohod podobu zóny volného obchodu, které tak výrazně dominují nad počtem celních unií, které jsou ve zmíněné statistice onou jednoznačnou menšinou (World Trade Organization 2016a; World Trade Organization 2016b). Právě celní unie, společné trhy a integrace koordinující své politiky jsou označovány jakožto případy hlubokého regionalismu. Nový regionalismus se zde ovšem projevuje prohlubováním spolupráce a komplexní liberalizací ve všech jejich sektorech, což vede k tomu, že množství uzavřených spoluprací se zdánlivě jeví jako mělká forma regionalismu, nicméně má blíže k formě hluboké. Jistým vodítkem může být také dosažený stupeň institucionalizace, nebo také přítomnost společné identity. Za příklad mělkého regionalismu lze označit např. spolupráci mezi EU a Středomořím, za hluboký pak EU samotnou (Cihelková a kol. 2007:13, 157-158, 174-175; Kratochvíl – Waisová 2009: 68-69).

Regionální integrační uskupení lze také dělit dle ekonomické úrovně smluvních stran. Zde se typologie odvíjí od rozdělení světa a světové ekonomiky na vyspělé země, tzv. bohatý Sever, a naopak země rozvojového Jihu. Na tomto základě pak může vznikat spolupráce severo-severní, tedy integrace mezi vyspělými zeměmi, která je opět historicky starší, protože vyspělé státy měly snahu upravovat své vzájemné vztahy. Druhou možností je jiho-jihní integrace, která je podstatně mladší, a je vedena primárně politickými motivy, a ekonomická dimenze spolupráce je doplněna až později. Poslední možností je spolupráce severo-jihní, tedy kombinace aktérů vstupujících do integrace. Jedná se o nejdynamičtější segment současného regionalismu, kdy se zpravidla jedná o obchodní a ekonomickou spolupráci. Tato forma regionální integrace se často stává předmětem debat a také kritiky, zda takováto spolupráce rozvojovým

zemím skutečně prospívá, či naopak škodí (Cihelková a kol. 2007: 14-15, 153; Cihelková a kol. 2010: 9-10; Wilfred 1998: 1157-1159).

V rámci pojednávání o regionalismu se také hojně vyskytuje termín „otevřený regionalismus“ charakteristický například pro Evropskou unii, která tento přístup deklaruje vůči svým partnerům na mezinárodní scéně. Koncept otevřeného regionalismu je spjatý s novým regionalismem, když se tento pojem objevuje na přelomu 80. a 90. let 20. století, a to zejména ve spojitosti se vznikem Asijsko-pacifické ekonomické spolupráce (APEC). Hlavní myšlenkou otevřeného regionalismu je snaha o překonání rozdílů a tak vznik souladu mezi rostoucím počtem regionálních obchodních dohod po celém světě a globálním obchodním systémem zakořeněným ve WTO. Tento koncept je charakteristický svým benevolentním členstvím, tedy skutečností, že každý stát jej může adoptovat jako svou politiku, a nevyskytují se zde tedy elementy diskriminace vůči nečlenům. I díky tomu dochází k tomu, že otevřený regionalismus jednoznačně posiluje multilaterální systém volného obchodu a zároveň napomáhá jak regionálnímu, tak i globálnímu ekonomickému růstu. Opakem je tzv. uzavřený regionalismus, který byl využívat více v historii, a pro který jsou typická protekcionistická opatření vůči nečlenům, která znesnadňují jejich vstup na daný trh (Bergsten 1997).

Pro tuto práci je důležité zmínit ještě jiné členění regionalismu, respektive dělení jednotlivých integračních uskupení, a to na základě počtu, a také dále na základě charakteru členů dané integrace. V současnosti je časté dvoustranné, tedy bilaterální sbližování. Druhou možností je mnohostranně – multilaterální, kde dohody o spolupráci uzavírají tři nebo více stran. Jak jsem nastínil, důležitý je nejen počet, ale také podoba aktérů, kteří vstupují do integračního procesu. Postupný vývoj regionalismu dospěl k tomu, že členy regionálních integrací nemusí být pouze státy, ale i jiní aktéři, jako např. celá již existující regionální seskupení, což toto členění ještě dále rozšiřuje. Na základě této typologie se tedy při vznikající spolupráci vždy jedná o jednu z následujícího výčtu možností.

Mnohostranná regionální integrace, která je vývojově nejstarším typem. Tato forma integrace nejprve převládala, a to díky tomu, že se jednalo o sbližování se většího počtu geograficky blízkých zemí, které výrazně započalo nejprve v Evropě, především Evropské hospodářské společenství (EHS) či Evropské sdružení volného obchodu (EFTA), což následně vyvolalo odezvu také ve zbytku světa, kde docházelo ke snaze napodobit evropskou integraci. Jako příklad takového uskupení můžeme uvést Karibské společenství a společný trh (CARICOM). Rozhodnutí se v mnohostranné integraci přijímají zpravidla obtížněji, ovšem mají větší legitimitu. Teoretickou výhodu zde získávají menší aktéři, kteří mohou při jednáních disponovat stejným vlivem jako jejich silnější partneři.

Druhou možností a opakem té předchozí je pak bilateralismus, tedy dvoustranné partnerství. Ten se v současnosti dostává do popředí, a to zejména díky složitosti a nejednotě při vyjednávání vznikající spolupráce s více stranami, což je zde logicky výrazně usnadněno díky menšímu počtu aktérů. Velkou roli zde hrají USA, které ve své politice a tvoření spolupráce preferují právě toto bilaterální vyjednávání a navazování vztahů (Cihelková a kol. 2007: 14, 128-129, 131-132).

Jak jsem zmínil výše, v současnosti dochází k významnému nárůstu situací, kdy alespoň jednou ze stran vznikající spolupráce je již existující integrační projekt. Právě na tuto stranu, tedy stranu vstupujícího integračního seskupení, je zde soustředěna pozornost, a to díky nutnosti jeho pokročilosti a strukturální vyspělosti, které jsou potřebné z toho důvodu, aby seskupení vystupovalo v klíčových otázkách jednotně. Proto se do takovýchto vznikajících integračních procesů zapojuje pouze několik regionálních integrací, které toho jsou schopny. Hlavní kritéria, která jsou předpokladem pro to, aby se uskupení mohlo stát smluvní stranou nově vznikající spolupráce, jsou společné vnější obchodní podmínky jeho členů a společný postup ve vnějších vztazích. V nově vznikající spolupráci se pak partnerem, tedy druhou stranou, může stát konkrétní stát, a jedná se tak o bilaterální dohodu, v tomto případě označovanou jako

biregionalismus. Příkladem takového typu spolupráce je například Dohoda EU o partnerství a spolupráci s Ruskem. Za biregionalismus tedy označujeme situaci, kdy spolupráce probíhá mezi mezinárodním integračním projektem na straně jedné a jednotlivou zemí na straně druhé. Druhou možností je vztah regionální integrace a skupiny zemí, tedy multiregionalismus. Těchto dohod zatím příliš mnoho dosaženo není, a jako příklad je uváděno především partnerství uskupení ASEAN+3, tedy spolupráce Sdružení národů jihovýchodní Asie s Čínou, Japonskem a Jižní Koreou. Poslední možností je pak situace, kdy oběma stranami vznikající spolupráce jsou již existující regionální integrace, tedy interregionalismus. Příkladem může být vznikající spolupráce mezi Evropskou unií a Společným trhem Jihu nebo také Evropskou unií a Radou pro spolupráci v Zálivu (GCC).

Na tomto místě je třeba zdůraznit rozdíl mezi interregionalismem a transregionalismem a jejich vzájemný vztah. Za transregionalismem je považována situace, kdy se aktéři spolupráce oprostí od geograficky ucelených regionů, a naopak vznikají napříč regiony světové ekonomiky. Případ interregionalismu tak tedy může být současně i transregionální integrací. Jako specifický případ lze označit vyjednávání potenciální spolupráce mezi MERCOSUR a Andským společenstvím národů (ACN), což je příkladem interregionalismu, který ovšem není transregionální (Cihelková a kol. 2007: 14, 23, 137-138, 141; Kučerová 2008: 71-72; Řehák 2009: 13). Právě interregionalismus je stěžejní a tou klíčovou formou sblížování se pro předkládanou práci, když právě takovéto vznikající partnerství budu zkoumat v praktické části práce, a to konkrétně vznikající spolupráci mezi Evropskou unií a jihoamerickým uskupením MERCOSUR. Zároveň můžeme tuto formu spolupráce považovat za příklad transregionalismu, neboť obě uskupení se nachází v jiných geograficky definovaných regionech.

2.2. Interregionalismus

Tato forma regionální spolupráce se jeví jako nejkomplexnějším případem vyjednávání. V současném světě existuje větší množství vyjednávaných a

potenciálních případů interregionalismu, tedy druhu dohody, kdy smluvními stranami dohody jsou regionální uskupení. Je zde ovšem pouze jeden příklad takového druhu integrace, který skutečně formálně vznikl a nastolil komplexnější formu spolupráce, a to spolupráce mezi ASEAN a Austrálií a Novým Zélandem, tedy Dohody o užších ekonomických vztazích mezi Austrálií a Novým Zélandem (ANZ-CER). Vyjma tohoto dokončeného příkladu je zde množství takovýchto interregionálních dohod, které jsou zatím ve stádiu vyjednávání, či prozatím v hypotetické fázi. Nejvýznamněji se v tomto směru angažuje Evropská unie, která vyjednává a navazuje vztahy s celou řadou regionálních integrací z celého světa, kdy jako nejvíce zajímavé, a to především z důvodu ekonomického potenciálu, se jeví vznikající spolupráce právě s MERCOSUR, která je námětem této práce. Dalšími příklady, kdy Evropská unie navazuje vztahy s jinými regionálními seskupeními, jsou dialogy Evropské unie s ASEAN, kde došlo ke vzniku tzv. společných Asijsko-Evropských setkání (ASEM), či sbližování se s dalšími latinskoamerickými seskupeními z pacifické a středoamerické oblasti (Cihelková a kol. 2007: 142; Cihelková 2009: 7, 10; Thakur – Van Langenhove 2008: 31).

Je tedy evidentní, že trend zapojování se a vstup regionálních uskupení do dalších vznikajících integračních procesů je nastartován, a i skrze dosavadní absenci množství dohod interregionálního charakteru lze očekávat, že právě počet těchto forem spolupráce bude narůstat. Obecně lze říci, že již existující regionální uskupení se pozvolna stávají základem nového světového řádu, zasazují se o šíření se fenoménu regionalismu, a výrazně do něj vstupují a participují na něm (Cihelková a kol. 2007: 142-143). Interregionalismus je pak autory chápán jako vztah a integrace mezi regionálními uskupeními, kdy tento proces nabývá formalizované a institucionalizované podoby. Jedná se o kooperativní podstatu procesů, která nabízí pro daná společenství ekonomické, politické, či jiné strategické benefity (Cihelková 2009: 14; Valle 2008: 4-6).

Díky historickému vývoji mezinárodního fungování se interregionalismus dostává v současnosti do popředí, a to především díky působení fenoménu

globalizace. Prohlubující se zkoumání a pochopení vztahů mezi regiony ukazuje, že interregionalismus je nástrojem, jehož principy plní v současném světě různé funkce. Prvotně interregionalismus ovlivňuje vyvažování moci regionů (balance of power), kdy nejčastěji dochází ke vzniku jakýchsi aliancí, které formují protiváhu k nějakému jinému uskupení (či skupině zemí), a to zejména v ekonomické či politické oblasti. Takto mohou regiony reagovat a odpovídat na měnící se mezinárodní prostředí a globální podmínky. Dalším principem je institucionální vyvažování a budování (institutional balancing), což zejména využívají periferní regiony ve snaze odolávat silám a působení regionů silných. Interregionalismus také naplňuje roli mechanismu a kanálu (institution building), jak navázat kontakt, a nabízí tak způsob, jak daný region může ovlivnit svou nedostatečnou přítomnost v regionu jiném, a jak získat nové obchodní příležitosti či zahájit nové strategické dialogy. Dále racionalizace a nastavení agendy (rationalising and agenda setting), kdy interregionalismus nabízí nižší platformu pro jednání a koordinaci zájmů stran, které pak mohou vystupovat jednotně při multilaterálním jednání například na půdě nějaké mezinárodní nebo globální instituce. Interregionalismus díky své podstatě také utváří a uceluje identitu a kolektivní totožnost příslušného regionu (identity building). To následně vede k solidaritě a možnosti snazší tvorby a přijetí společných norem. Jako další dodatečné principy jsou uváděny stabilizace a rozvoj (stabilising and development), které jsou pro interregionalismus také typickými (Cihelková 2009: 14-17; Valle 2008: 6, 13).

2.3. Vývoj regionalismu – od starého k novému regionalismu

Pro pochopení současného regionalismu je nutné nastínit jeho postupný vývoj a proměnu. Proto v následující části této kapitoly představím starší verzi regionalismu a regionální integrace, která především díky proměně mezinárodního prostředí, ale také dalším faktorům, které zde též zmíním, postupně přešla až do nového regionalismu. Ten je podstatně novějším a mladším fenoménem, který je stále ve svém vývoji, nicméně hned od vzniku této

nové verze je patrná dramatická proměna regionalismu jako celku a odlišnost mezi těmito dvěma tvářemi jednoho fenoménu mezinárodních vztahů.

K oné významné proměně regionalismu jako takového, a tedy ke vzniku nového regionalismu, dochází díky množství strukturálních změn v mezinárodním systému, které jsou často vzájemně propojeny. Tou nejdůležitější změnou v globálním měřítku je samozřejmě ukončení bipolárního konfliktu a proměna mezinárodního systému na multipolární. Pro mezinárodní systém je příznačná stále více zřetelným způsobem působící globalizace, a to zejména v ekonomické sféře, která zaznamenává stále narůstající míru liberalizace. Globalizace přináší výrazné zvýšení globální konkurence a vylepšení podmínek pro pohyb výrobků a rozšiřování se výrobních faktorů. Právě nový regionalismus poskytuje nástroje pro udržení konkurenceschopnosti, a to především díky efektivnímu využití vzájemných ekonomických vazeb mezi jednotlivými regiony. Dalším významným stimulem pro rozvoj nové formy regionalismu je v této době snaha o restrukturalizaci globální ekonomiky, a to ve třech hlavních světových blocích, tedy regionech – evropském, severoamerickém, a asijsko-pacifickém. Zároveň ovšem nárůst ekonomické, sociální, a politické provázanosti a závislosti mezi státy ve svém důsledku znamenala oslabení vestfálského chápání národního státu, což umožnilo vznik nových způsobů interakce mezi jak státními, tak ale i nestátními aktéry. Stát díky působení globalizace do jisté míry zaznamenal snížení svého vlivu na ekonomické prostředí, a proto se uchylují k využití potenciálu nejen národních ekonomik, ale právě celých regionů. Důležité je také zmínit postupnou proměnu v nazírání na rozvojový svět, ekonomickou a politickou situaci v těchto oblastech, a jednání s ním (Hettne – Söderbaum 1998:1-2; Hnát 2008: 8-10; Wilfred 1998: 1149-1150).

Za starý regionalismus se označují integrační procesy z první poloviny 20. století, a dále především vznikající projekty spolupráce mezi státy v 50. letech, a to zejména na evropském kontinentě. Je nutné si uvědomit, že svět této doby se nachází v právě započaté studené válce, a tak spolupráce vznikající v této době je

charakteristická obecně velmi jasně vymezeným obsahem, tématy a zájmy dané spolupráce, která byla primárně bezpečnostního a obchodního rázu. Regionální spolupráce v této době vychází a je řízena ze shora, tedy je zahajována v návaznosti na politická rozhodnutí, a je vždy v rámci a souladu s bipolárním rozložením sil dvou bloků. Jednalo se tedy o jakousi formu hegemonického regionalismu vedeného ze strany právě jednoho či druhého pólu studenoválečného konfliktu, nebo případně v některých regionech o snahu napodobit vznikající evropskou integraci. Tyto projekty také často byly uzavřené, tedy exkluzivní co do členské základny, kdy politika ohledně rozšiřování dané spolupráce nebyla příliš benevolentní, a tak proces začleňování nových států nebyl běžný. Příčinou pro to byla přítomnost studené války, nebo i jiné politické důvody. Tuto uzavřenost integračních uskupení té doby lze jednoznačně považovat za projev starého regionalismu (Hettne – Söderbaum 1998:2-4; Hnát 2008: 10; Väyrynen 2003: 40-41).

Oproti výše uvedeným znakům starého regionalismu, nový regionalismus je celosvětovým fenoménem, který nemá hranice. Stejně tak co do obsahu regionalismu došlo k výraznému posunutí limitů, když rozsah a různorodost spolupráce v novém regionalismu značně narostla. Tato spolupráce může nově vznikat ze zdola, tedy z níže postavených jednotek regionu, a bere zřetel na konkrétní zvláštnosti a problémy daného regionu. Toto poukazuje na skutečnost, že se jedná o komplexní proces změny, která probíhá na mnohaúrovňové bázi, kdy mezi všemi těmito úrovněmi dochází k interakci. Do regionalismu v jeho nové podobě se zapojuje mnohem větší okruh aktérů, kteří poznamenávají a zasahují do celé světové ekonomiky. Stejně tak i zmíněná uzavřenost interakčních procesů z historie prošla výraznou změnou, když nyní se jedná o podstatně více otevřené projekty, což odráží výraznější závislost současného světa a globální ekonomiky (Hettne – Söderbaum 1998: 3-4; Hettne 1998: 201-203; Hnát 2008: 10-12; Väyrynen 2003: 40-41).

Nový regionalismus je charakteristický interakcí mezi třemi nejvýznamnějšími tendencemi a trendy současné světové ekonomiky, a to

regionalismem, multilateralismem, a globalizací. V praxi to přináší komplexní přístup k liberalizaci ekonomických vztahů, který usiluje o zvýšení konkurenceschopnosti v podmínkách nového globalizovaného prostředí. Tento komplexnější přístup je rozšířením záběru regionálních dohod, které tak nabývají nejen ekonomického, ale i politického aspektu, což znamená, že tyto nové dohody zahrnují kromě ekonomické dimenze také prvky politické, právní či kulturní spolupráce. Pozorujeme tak narůstající hloubku regionalismu, která je ovšem doprovázena výraznou snahou o flexibilitu vznikajících regionálních seskupení. To má za následek jednodušší institucionální strukturu, která je považována za flexibilnější a operativnější, a která je také ovšem v kontrastu s hlubokou formou regionalismu. Výsledkem je skutečnost, že spolupráce je v novém regionalismu navazována především tzv. komplexními regionálními dohodami, které jsou vystavěny na principech zóny volného obchodu, avšak spolupráce se zde více rozrůstá a přináší další progresivní prvky dotýkající se všech sektorů ekonomiky (Cihelková a kol. 2007: 19-22; Porter – Hwedie 2015: 32-34; Thakur – Van Langenhove 2008: 30; Wilfred 1998: 1150-1152). Obsah této podkapitoly, a tedy charakteristiky jak starého, tak i nového regionalismu, lze přehledně sumarizovat a srovnat v následující tabulce.

Tabulka č. 1: Porovnání charakteristik starého a nového regionalismu v jejich základních aspektech

	Starý regionalismus	Nový regionalismus
Aktéři	Jednotlivé národní státy, vládní organizace	Stále státy, ale také nestátní aktéři - soukromé firmy, občanská společnost, regionální seskupení
Podoba	Formální, institucionalizovaná spolupráce, aplikace různých omezení – doba trvání, podmínky pro potenciální členy, protekcionismus	Zpravidla méně institucionalizovaná forma, otevřenost, celosvětový dosah

Oblasti zájmů, témata spolupráce	Ekonomika, obchod, bezpečnost, vždy jasně definováno, konkrétní zájem a smysl spolupráce	Multidimenzionální, rozsáhlejší škála témat, silné propojení mezi sektory spolupráce
Okolnosti vzniku spolupráce, podoba mezinárodního prostředí	Studenoválečný konflikt, emancipování sebe sama, musí dojít k jistému schválení hegemonek dané doby	Nástroj a reakce na šířící se globalizaci, liberalizace světové ekonomiky, působení vzájemné závislosti v ní

Zdroj: Kratochvíl – Waisová 2009: 59; Söderbaum 2016: 31

2.4. Kritika nového regionalismu

Toto nové paradigma se nedokázalo vyhnout kritice ze strany některých autorů, kteří upozorňují na mnohé jeho nedostatky, či podřývají jeho samotnou podstatu, když tvrdí, že nový regionalismus je pouze revitalizací regionalismu starého, a příliš se neliší. Jedním z takových autorů je John Harrison, který ve svém článku sumarizuje hlavní body kritiky nového regionalismu.

Jako primární část kritiky je tímto autorem zmiňován samotný vznik nového regionalismu, který má původ v ekonomické geografii a politických vědách. Jedná se tak o ekonomicko-politický fenomén, který je podle něj ovšem sloučen dohromady z více odlišných teorií, což jej činí značně chaotickým. Celková komplexnost a těžká uchopitelnost nového regionalismu je tedy prvním bodem kritiky tohoto autora. Zde lze zmínit další obecné tvrzení kritiků, a to že vyjma nového typu severo-jihní spolupráce, a dále zaměření se na globální svět a jeho ekonomiku, se jedná o stále jeden fenomén, nikoliv dva neslučitelné a zásadně odlišující se (Harrison 2006: 21-23, 25; Warleigh-Lack 2008: 54, 56).

Na to autor navazuje kritikou toho, že zastánci nového regionalismu podporují ekonomickou decentralizaci oběma směry, tedy jak na subnárodní úrovni, tak na nadnárodní. Domnívají se, že ekonomický růst je dán nejen ekonomickými faktory, ale také faktory socio-kulturními, které probíhají právě na nižší úrovni, uvnitř regionů a lokalit. Hlavním bodem kritiky zde pak je zpochybnění role státu a jeho postupné vytracování se jakožto hlavní autority a

kontrolora ekonomického vládnutí, a to jednak jeho narušováním seshora, díky internacionalizaci, a naopak zespoda, díky emancipaci regionů a lokalit (Harrison 2006: 25, 28).

Dalším zajímavým bodem kritiky tohoto nového konceptu je pak vznikající interregionální soupeření a nerovnost. Myšlenka spolupráce regionů, která díky předávanému know-how má být přínosná, a má podporovat ekonomický růst participujících regionů, je podle kritiků mylná, protože se domnívají, že dojde k vyloučení ze spolupráce takových regionů, které nemají podobné ambice, a které nejsou ekonomicky natolik zajímavé (Harrison 2006: 32).

Jako poslední bych zmínil otázku institucionalizace. Nový regionalismus je charakteristický spíše slabší institucionální strukturou a ukotvením, což je opakem dřívějšímu trendu. Kritici tak poukazují na to, že slabá institucionální složka, a tedy fungování na základě konvencí, neformálních pravidel a zvyklostí dávají regionům přílišnou volnost v jejich počínání si, a také značnou míru nepředvídatelnosti jejich kroků. Již samotný vznik integračních procesů nového regionalismu je označován za nenucený a vycházející zespoda, což podle kritiků platilo i v případě regionalismu starého, na což poukazují na příkladu evropské integrace (Harrison 2006: 36-37; Warleigh-Lack 2008: 44, 54).

3. Evropská unie

Jelikož Evropská unie je výsledkem procesu, který započal v polovině 20. století, je tato integrace jako taková jednoznačně historicky starší, než druhý zkoumaný případ v této práci, a proto se nejprve budu věnovat této. Dalším důvodem a zároveň pak velmi důležitou a přínosnou skutečností zde je to, že na tomto případě regionální integrace můžeme pozorovat obě výše zmíněné formy regionalismu, tedy proměnu od tzv. starého regionalismu k tomu novému.

3.1. Vývoj evropské integrace – starý regionalismus

V období 50. let 20. století byla zřetelná převládající zkušenost politického a diplomatického selhání z let minulých, které dále do značné míry vedly k jistému skepticizmu ohledně schopnosti státu poskytovat efektivní a mírové vládnutí. Toto umožnilo a otevřelo možnost novým myšlenkám, které by měly ambici zajišťovat právě efektivní mírové vládnutí, a tedy ideu nastartování spolupráce a později také integrace, které následně významným způsobem ovlivnily mezinárodní dění v dalších dekáдах. Dalším důvodem pro semknutí se Evropy (její západní části) byla nová realita nastupujícího studenoválečného konfliktu, kdy Evropa přestala být centrem světových událostí, a naopak světové události do značné míry ovlivňovaly dění v Evropě. Vznik spolupráce je tedy částečně vnímán jako akt a forma obrany proti enormnímu vlivu USA a Sovětského svazu jak ve vojenské, tak i v ekonomické sféře. Dalším důvodem byla také obava ze znovusjednocení Německa, kdy se především Francie domnívala, že je třeba mít Německo pod dohledem a do jisté míry také nějakým způsobem kontrolovat jeho další vývoj. Výše zmíněná vlna skepticizmu a nového smýšlení tedy vedla k iniciování velkého evropského projektu ohledně zformování vícestranné kooperace týkající se klíčových otázek dané doby, což mělo dále vést k trvajícím míru na starém kontinentě. Dalšími motivy vedoucími k evropské vzájemné pomoci a spolupráci byly ekonomická destabilizace Evropy, neschopnost jednotlivých národních států individuálně plnit své politické a hospodářské cíle, a vidina znovunastartování evropského kontinentu, který by mohl plnohodnotně fungovat a vystupovat v mezinárodním

dění. Úkolem bylo započít proces, kdy budou pravomoci a rozhodování postupně přenášeny na společná nadnárodní tělesa, a tento trend se bude nadále rozšiřovat a prorůstat skrze jednotlivé sektory a odvětví dál (Schelle a kol. 2007: 99-103; Thakur – Van Langenhove 2008: 25; Vasconcelos 2007: 166).

Výše uvedený nástin situace dané doby se promítl do vzniku Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) vstupujícího v platnost v roce 1952, které má ovšem své kořeny již v Schumanově plánu³, který se objevuje na samotném počátku 50. let 20. století. Hlavním cílem tohoto společenství byla správa klíčových zdrojů dané doby, tedy komodit jmenovaných v samotném názvu tohoto projektu, a to především za pomoci vytváření podmínek výroby a prodeje těchto zdrojů, a také postupně dojít k vytvoření společného trhu pro tyto komodity. U vzniku ESUO stála Francie, Německo, Itálie a sdružení zemí Beneluxu, a toto společenství vzniklo jak z ekonomických, tak i politických důvodů. Sloučení a efektivní správa dvou hlavních prvků průmyslu mělo přinést ekonomický růst především díky možnosti volného pohybu zboží, kapitálu a pracovních sil v rámci těchto odvětví, a dále došlo k většímu zabezpečení se těmito materiály díky oživení a nárůstu produkce. Politickou dimenzí spolupráce pak byla idea dlouhodobého míru plynoucího ze vzájemné spolupráce členů ESUO. Jako výrazný projev starého regionalismu zde můžeme chápat skutečnost, že vznikající společenství bylo při svém založení ustanoveno na předem stanovenou dobu, a to konkrétně na 50 let (Goňcová 2012: 24; Oficiální stránky Evropské unie 2010). Brzy na to, ještě v druhé polovině 50. let, vznikají na základě Římských smluv EHS a Evropské společenství pro atomovou energii (Euroatom). V praxi znamenalo založení EHS příslib pro vytvoření celní unie, tedy odstranění celních poplatků a jiných technických překážek mezi členskými zeměmi, a také vytvoření společného celního sazebníku a společné obchodní politiky vůči třetím zemím. Další nadstavbou potom mělo být vytvoření

³ Schumanův plán z roku 1950 byl původně myšlenkou na zvýšení výkonu národních ekonomik pomocí rozvíjení nové dimenze mezinárodní spolupráce. Zajímavostí je, že skutečným autorem byl Jean Monet, francouzský vysoký úředník a státník. Základem Schumanova plánu se posléze stalo vytvoření společného trhu pro uhlí a ocel, což mělo také vyřešit politické vztahy mezi Francií a Německem. Tuto ideu podporovaly také USA, které chtěly dosáhnout zapojení Německa do evropských struktur, a to zejména díky jeho průmyslovému potenciálu (Schelle a kol. 2007: 109-110).

společného trhu pro všechny druhy zboží a dosažení tak volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu, což už bylo rodícím se základem hluboké integrace. To je ještě dále umocněno zavedením společné dopravní, a hlavně zemědělské politiky, které EHS také vytvořilo. Euroatom měl za úkol především dále rozvíjet výzkum a zabezpečit šíření vědeckých poznatků. Také stanovoval bezpečnostní normy pro ochranu zdraví a následný dohled nad nimi, a samozřejmě usiloval o mírové využití jaderné energie a kontroloval, aby se jaderný materiál nevyužíval na jiné účely, než bylo určeno (Goňcová 2012: 28-29; Karlas – Beneš 2008: 10).

Další dekáda, tedy 60. léta 20. století, je známá a charakteristická stagnací procesu evropské integrace a výraznými komplikacemi uvnitř něj. Jedná se o období, kdy se státy podílející se na tomto procesu musely poprvé vypořádat s otázkou možného rozšíření o dalšího člena. Na samotném počátku této dekády totiž Velká Británie společně s Dánskem a Irskem požádali o přistoupení do evropských společenství, které bylo již v roce 1962 odmítnuto francouzským právem veta, což odstartovalo následnou krizi dalších let. S tímto francouzským počínáním totiž nesouhlasily ani ostatní členské státy, ani orgány zapojené do procesu přijímacích rozhovorů. Velmi výrazným obdobím je postup a prováděná politika Francie ve druhé polovině roku 1965, která je označována jako tzv. politika prázdných židlí. Jednalo se o jistou formu obrany francouzských zájmů při jednání o změně mechanismu hlasování, kterou prováděla tak, že se neúčastnila jednání, čímž v praxi došlo k úplnému zablokování celého fungování společenství. Pro toto období je tedy také typické hledání způsobu, jak zjednodušit a zpřehlednit celé vnitřní fungování a mechanismy, což vedlo k uzavření Slučovací smlouvy v polovině 60. let, která sloučila dosavadní tři orgány do jediného, a začal se užívat termín Evropská společenství (ES). To lze považovat za jediný úspěch v tomto období (Schelle a kol. 2007: 122-126).

Na výše uvedených řádcích tedy můžeme spatřit principy starého regionalismu, který formoval počátek evropské integrace. Díky poválečnému stavu Evropy se část zemí tohoto regionu semknula, a došlo k iniciování spolupráce v bezpečnostním a současně ekonomickém sektoru. Jednoznačným

projevem starého regionalismu je okamžitá tvorba nadnárodní struktury a vznik nových společných institucí, což dělá evropský projekt spolupráce silně formalizovaným. Také další již zmíněná skutečnost, že první ze společenství, tedy ESUO, vzniklo na předem ustanovenou dobu, je zcela určitě možné označit za projev starého regionalismu. Vnitřní mechanismy a fungování evropského integračního procesu se neustále vyvíjely, a tak docházelo k neustálému rozšiřování a zakořeňování se jeho institucionální struktury. Zmíněné zablokování se společenství způsobené politikou Francie pak poukazuje nejen na jeho těžkopádnost a neflexibilitu v jednání, ale také na jeho zranitelnost a slabiny, které s sebou starý regionalismus nese. To bylo způsobené primárně tendencemi o dosahování vlastních partikulárních zájmů a cílů některého ze členů uskupení. Stejně tak problematika přijímání nových členských států, kdy se v případě první (a následně i druhé) žádosti o přistoupení Velké Británie projevil značný aspekt uzavřenosti starého regionalismu.

3.2. Vývoj evropské integrace - nový regionalismus

Jak jsem nastínil na samém počátku této kapitoly, historie evropské integrace není pouze prototypem starého regionalismu. Od 70. let 20. století a v období poloviny 80. let, zejména pak při probíhajícím vyjednávání následně přijatého Aktu o jednotné Evropě, se evropská integrace stává naopak příkladem regionalismu nového, když nabývá jiných kvalitativních hodnot, než měla do té doby. Na samotném počátku 70. let došlo k prvnímu rozšíření, a to konkrétně o Velkou Británii, Irsko a Dánsko, a ještě během této dekády se novými kandidátskými zeměmi staly Řecko, Portugalsko a Španělsko, k jejichž přijetí došlo v průběhu 80. let. Velmi významnými dokumenty z tohoto období jsou Bílá kniha o vnitřním trhu, která je jakýmsi projektem na oživení budování společného trhu. Byla sumarizací přetrvávajících překážek pro dosažení tohoto cíle a obsahovala také návrh na odstranění těchto bariér. Dalším dokumentem byla Schengenská dohoda podepsaná Německem, Francií, a zeměmi Beneluxu. Tato dohoda se týkala zjednodušení hraničních kontrol a do budoucna počítala s jejich úplným odstraněním (Schelle a kol. 2007: 128, 131, 134-136).

Za výraznou změnu je následně označován již zmíněný Akt o jednotné Evropě, který podepsali všichni členové společenství v únoru roku 1986, a v platnost vešel následně v roce 1987. Jednalo se o dokument, který byl zásahem do zakládajících smluv, a který po mnoha dřívějších snahách konečně posunul Evropské společenství vpřed v otázce jednotného evropského vnitřního trhu. Současně také významně posílil politickou stránku Evropského společenství, neboť se stal základním stavebním kamenem společné zahraniční a bezpečnostní politiky celého integračního celku. Tento dokument výrazně zjednodušil hlasovací systémy v orgánech ES, a také posílil pravomoci Evropského parlamentu, který je tradičně chápán jako mezivládní těleso v celém evropském integračním procesu. Jednotný evropský akt pojednává o vnitřním trhu, konkrétně o jeho náplni a dokončení. Má se jednat o oblast bez vnitřních hranic, ve které bude zajištěn volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu, tzv. čtyř svobod, a která měla být dobudována do konce roku 1992. Akt o jednotné Evropě byl významným prohloubením sjednocovacího procesu, ovšem za jeho největší přínos je považováno zakotvení zmíněných čtyř svobod. Díky Jednotnému evropskému aktu došlo u zboží k odstranění netarifních bariér, u osob k uznávání kvalifikací a odstranění diskriminačních nároků, došlo k povolení převozu kapitálu, a služby díky tomuto dokumentu mohou být poskytovány přeshraničně bez nutnosti usazení se na území cílového státu. Jednotný evropský akt byl navíc jakýmsi přípravným krokem pro další integrační vývoj směřující k hospodářské, měnové a politické unii, což následně přináší Maastrichtská smlouva z roku 1992 známá také jako Smlouva o Evropské unii (Goňcová 2012: 32-33; Parsons 2010: 715-721).

Tato smlouva sice výrazným způsobem posiluje Evropský parlament, tedy nadnárodní instituci Evropské unie, která má reprezentovat její občany, nicméně především obohacuje a rozšiřuje spolupráci členských zemí. Asi nejvýraznějším krokem je zakotvení hospodářské unie, společně s rozhodnutím o zavedení nové měny, a dále také snaha o vytvoření podmínek pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Maastrichtská smlouva prezentuje Evropskou unii na základě tzv. pilířové soustavy, k jejímuž vytvoření nakonec skutečně došlo, a

kteřá se stala pro Evropskou unii velmi charakteristickou. Tato soustava byla následně v dalším procesu vývoje Evropské unie různě redefinována a upravována. Maastrichtská smlouva také zvyšuje ochranu práv a zájmů občanů členských států, které má podporovat nově zřizovaná funkce evropského ombudsmana, a především pak dochází k zavedení konceptu evropského občanství, což je považováno za obrovský průlom. Díky tomuto například každý „Evropan“ disponuje konzulární a diplomatickou ochranou v zahraničí, což znamená, že se například může v případě potřeby v zahraničí (v nečlenském státu Evropské unie) obrátit na nejbližší ambasádu jakéhokoliv členského státu. Nově byl zřizován Výbor pro regiony a zaveden pojem subsidiarity, což je myšlenka řešení problémů na nejnižší regionální úrovni (Goňcová 2012: 35-40; Schelle a kol. 2007: 142-143).

Nový regionalismus se v procesu evropské integrace projevuje především proměnou vnitřních mechanismů, institucionální struktury, a obecně posunem k naplňování stanovených cílů. Jak bylo výše uvedeno, došlo k zjednodušení při hlasování a tedy rozhodování uvnitř uskupení, a také došlo k nárůstu co do spektra jeho zájmů, když se oblast spolupráce rozšířila o další sektory. Prvkem nového regionalismu je zde jednoznačně to, že se díky posunu ve vývoji dotýká fungování Evropské unie nově přímo i dalších aktérů, a to díky zavedení zmíněných čtyř svobod. V praxi se tyto změny a fungování Evropské unie dotkly soukromých firem, investorů, nevládních skupin, a především i jednotlivých občanů. Nový regionalismus se do fungování Evropské unie promítá dále na její vykonávané politice. Došlo k nárůstu v uzavírání množství smluv, které navazovaly kontakty se všemi regiony světa, což reflektuje působení globalizace a průběh signifikantní liberalizace mezinárodního prostředí. Nový regionalismus se zde projevuje tím, že vehementně dochází k nárůstu severo-jihní spolupráce, tedy fenoménu spojeného právě s novým regionalismem. Právě zaměření se na rozvojové země je v tomto pozdějším období typické pro vnější politiku Evropské unie. Navazování ekonomických vztahů a nových partnerství například s bývalými koloniemi, s ASEAN, ale také právě se zeměmi MERCOSUR jsou toho důkazem.

3.3. Institucionální struktura, vnější vztahy a Latinská Amerika

Evropská integrace je dlouhodobě složeninou jak mezivládního, tak i nadnárodního principu, a oba tyto jsou zastoupeny v různých institučních orgánech Evropské unie. Supranacionální princip je ovšem více viditelný, neboť byl od prvopočátku součástí integračního projektu, a celkově se integrace nejprve vyvíjela v podobě přenášení pravomocí na nadnárodní úroveň a nově vznikající instituce. Proto tento princip v evropské integraci převažuje, a Evropská unie je v současnosti označována za jednoznačně nejvíce nadnárodně integrační projekt na světě. Všechna výše uvedená společenství byla vždy zakládána za doprovodu zřizování různých orgánů, které následně řídily jejich fungování. Při založení ESUO vznikl Vysoký úřad, Rada ministrů, Shromáždění a Evropský soudní dvůr, což byla kostra, ze které se jejím postupným vývojem v podstatě stávají instituce současné Evropské unie. Také následné instituce EHS byly vytvářeny podle vzoru ESUO, a později v roce 1967 došlo k jejich sloučení. Dnešní Evropská unie je tak charakteristická množstvím centrální a nadnárodních orgánů, institucí a agentur, které zpravidla disponují svými vlastními kompetencemi a jednají na základě zájmů Evropské unie jako takové, nikoliv v zájmu jednotlivých členských států. Mezi ty nejvýznamnější orgány patří Evropská komise, Evropský parlament, Rada ministrů, Evropský soudní dvůr, nebo třeba Evropská centrální banka (Goňcová 2012: 25, 28-29; Klom 2000: 2).

Díky celému postupnému vývoji evropské integrace, širce její sektorové spolupráce, a také rozsahu institucionální struktury, je Evropská unie v současné době považována za vůbec nejhlubší regionální integraci ve světové ekonomice. Pro tuto práci je důležité na tomto místě vyzdvihnout to, že spolupráce v rámci Evropské unie došla až ke vzniku společných politik, tedy k přesunutí určitých kompetencí na nadnárodní úroveň, a vzniku záležitostí, o kterých již nerozhodují samotné členské státy. Jednou z těchto společných politik jsou vnější vztahy Evropské unie. Již od vzniku EHS v roce 1957 docházelo ze strany Evropy k nastolování vztahů s rozvíjejícími se zeměmi a regiony z celého světa. Tyto vazby postupně gradovaly a vyvíjely se z poskytování zahraniční pomoci

k širším, vícestupňovým a multisektorovým partnerstvím zaměřujícím se již nejen na rozvoj, ale dále také obchod a politickou a kulturní výměnu. Konkrétně právě vnější obchodní politika Evropské unie vůči dalším aktérům mezinárodního prostředí je důležitá pro potřeby této diplomové práce. V současném globalizovaném světě Evropská unie uzavírá množství dohod a smluvních vztahů, a to nejen se státy, ale i mezinárodními organizacemi či regionálními uskupeními. Je zde tedy patrné prostupování nového regionalismu do politiky Evropské unie, pomocí kterého reaguje na celosvětový nárůst konkurence právě v době globalizace, a snaží se udržovat své ekonomické postavení pro dosahování a naplňování svých cílů (Cihelková a kol. 2010: 201-203).

Společná obchodní politika a v návaznosti na ní vznikající vnější ekonomické vztahy se objevují již v Římských smlouvách z roku 1957, což z nich činí vůbec nejstarší část zahraničních vztahů evropské integrace. V 60. letech sice nedošlo k žádnému teritoriálnímu rozšíření Evropského společenství, nicméně již v této době došlo k dohodě o budoucím přidružení Řecka. Ještě výraznějším a důležitějším počinem z této doby pak ovšem byla jednání, a následně podepsaná dohoda z Yaoundé, která ustanovovala vzájemné vztahy mezi Evropským společenstvím a bývalými koloniemi a závislými územími členských států (především Francie) v subsaharské Africe. Pozdější přistoupení Velké Británie do evropského integračního procesu rozšířilo tyto vztahy dále do Karibské oblasti a Pacifiku, a došlo tak ke vzniku skupiny zemí Afriky, Karibiku a Tichomoří (ACP). Je zde tedy patrný precedent nastolování vzájemných vztahů evropského integračního procesu s rozvojovými zeměmi, se kterými mají jeho členové historické vazby. Toto se dále projevilo i v případě regionu Latinské Ameriky, jak bude dále v práci uvedeno. Výrazná proměna vnější politiky se tedy dostavuje v posledních dekadách 20. století, a zřejmý je také neustálý posun k mnohem širší formě spolupráce, než která byla vedena do té doby (Baar 2006: 10; Devlin - Estevadeordal – Krivonos 2003: 15-17, 23; Freres 2000: 68-69).

Evropská unie a její vnější obchodní politika má tedy celosvětový dosah, a to především díky působení fenoménu globalizace, což je důvodem pro nutnost Evropské unie reagovat na celosvětový nárůst konkurence. Vnější dohody Evropské unie tak dnes vstupují do všech regionů světové ekonomiky, a díky tomuto rozsahu vstupování Evropské unie do mezinárodního obchodu se tak stává vůbec nejvýraznější ekonomickou entitou světové ekonomiky. To také podtrhuje skutečnost, že evropská měna euro je jednou z nejvýznamnějších měn světové ekonomiky (Baar 2006: 10, 13; Cihelková a kol. 2007: 236-237; Freres 2000: 68-69).

S Latinskou Amerikou má Evropská unie a její členské státy dlouhodobé historické vazby zejména díky aktivitě španělského a portugalského království v tomto regionu z období 16. – 18. století. Díky tomu jsou tyto vztahy nejen ekonomického, ale především také politického, jazykového a kulturního charakteru, což významným způsobem napomáhá kontaktu mezi regiony a jejich sbližování. Tyto vazby tedy vycházejí z historických kořenů sahajících do období zámořských objevů, a následně obchodní vztahy nastolené v tomto období do značné míry pomíjejí právě s rozpadem koloniálního světa, kterým byla Latinská Amerika poznamenána jako vůbec prvním z regionů. Právě proto je dekolonizace v tomto regionu označována za první vlnu dekolonizace. Období 1. světové války, následná hospodářská krize, a poté 2. světová válka dále zapříčinily dlouhodobý pokles zájmu a stagnaci vzájemných vztahů mezi evropskými zeměmi a tímto regionem. Návrat spolupráce mezi zeměmi Latinské Ameriky a Evropou pak registrujeme tedy až ve druhé polovině 20. století, a od té doby se tato spolupráce neustále prohlubuje a narůstá (Baar 2006: 115).

První vztahy mezi těmito regiony ve 20. století měly převážně charakter rozvojové pomoci, která přicházela z Evropy do méně vyspělých zemí. Latinskoamerické státy byly povětšinou pod vládou nedemokratických diktátorských režimů, které v tehdejším bipolárním světě byly často těžko předvídatelné, a jejich pozornost směřovala hlavně na sever amerického kontinentu – k USA, tedy hlavnímu ekonomickému konkurentovi Evropy, či

naopak docházelo k navazování kontaktů se Sovětským svazem. Výjimku a první větší impuls pro změnu v těchto vzájemných vztazích představují 70. léta a započatá jednání o vzájemné spolupráci mezi Evropským a Latinskoamerickým parlamentem, tzv. Parlatinem.⁴ Následovalo podepsání dohod tzv. první generace, kdy ovšem spolupráce ze strany Evropy směřovala nadále bilaterálním způsobem k jednotlivým státům, a předmětem této spolupráce nadále zůstávala převážně rozvojová pomoc a pouze základní obchodní spolupráce. Výrazný průlom zde lze nicméně spatřit v tom, že se region Latinské Ameriky v tomto období dostává do kooperačních struktur Evropských společenství (Grugel 2007: 243-244, 246-247).

Naprosto zásadní milník pak představuje počátek 80. let 20. století, kdy byly zahájeny dialogy se Španělskem a Portugalskem jakožto s novými kandidáty a přístupujícími zeměmi do Evropského společenství, což výrazně urychlilo přístup k vzájemné kooperaci. Tyto dvě historicky koloniální velmoci totiž od samotného počátku těchto rozhovorů zdůrazňovaly svůj mimořádný zájem a nutnost nastolení vzájemných vztahů s latinskoamerickým regionem, což ve výsledku vedlo k prvním smlouvám druhé generace. V podstatě se jednalo o reprodukci stejné situace z dob vzniku evropské integrace, kdy Francie, a později Velká Británie, byly výraznými hráči prosazujícími nastolení vztahů se skupinou zemí ACP, tak jak jsem nastínil již výše. Bylo to zejména španělské členství v Evropském společenství, které sehrálo významnou roli a napomohlo regionu Latinské Ameriky stát se novou prioritou evropských obchodních politik a cílem pro evropské investice. Historické kulturní a jazykové vazby Španělska s latinskoamerickými zeměmi v kombinaci se španělskou vnitřní transformací na konci 70. let velmi přirozeně a jednoduše napomohly k politicko-ekonomickému usazení se Latinské Ameriky, a zároveň k nastolování vzájemných vztahů mezi oběma regiony. V očích latinskoamerických zemí bylo Španělsko příkladem

⁴ Parlament Latinské Ameriky, který byl založen roku 1964. Jde o regionální jednokomorový orgán, který sdružuje 23 zemí Jižní a Střední Ameriky, a také Karibiku. Jeho hlavními úkoly jsou spolupráce členských zemí, ochrana míru a demokracie v prostoru Latinské Ameriky, dodržování rovnosti a neintervence, odpoutání se od užití síly zejména v souvislosti s politickou nezávislostí atd. Jeho oficiálními jazyky jsou španělština a portugalština (Parlamento Latinoamericano y Caribeño 2016).

demokratizace a zároveň ukázkou modelu integrace v Evropském společenství. Španělsko se dále podílelo na upevňování těchto vztahů například během svého předsednictví v evropském uskupení na konci 80. let, kdy se výrazně zasloužilo o zavedení každoročního setkávání se s tzv. Skupinou z Ria⁵, která trvala až do konce 90. let. Tato setkávání byla v této době jediným prostředkem pro dialogy mezi evropskou integrací a latinskoamerickými a karibskými zeměmi. Následně v roce 1999 došlo k vytvoření a nastolení procesu jednotlivých summitů mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou a Karibikem, které dále navazovaly na předchozí setkávání se (Dudek 2012:7, 9-10).

V poslední dekádě 20. století dochází ke smlouvám třetí generace, kde dochází k prohloubení spolupráce na poli ekonomickém i politickém, a kde se především objevuje zcela nová podoba a nové přístupy vzájemných vztahů mezi oběma regiony. Příkladem toho je podepsání dohod a vznikající spolupráce nejen s jednotlivými zeměmi, ale také s integracemi z latinskoamerického regionu, především pak právě s MERCOSUR, který se jeví jako potenciálně nejvýznamnější atlantský partner pro Evropskou unii (Baar 2006: 116-117).

⁵ Politické fórum původně založené šesticí zemí Latinské Ameriky za účelem řešení společných zájmů. V současnosti má 23 členů zahrnující i země z oblasti Karibiku. Jednání Skupiny z Ria a Evropského společenství byl klíčovou formou pro dialog těchto regionů ohledně klíčových záležitostí jejich partnerství. Poslední setkání se uskutečnilo v Praze v květnu 2009. V roce 2010 došlo k proměně Skupiny z Ria na CELAC, tedy formální uskupení, které dále reprezentuje celý region a vede dialogy s třetími zeměmi či jinými regionálními skupinami (Oficiální stránky Evropské unie 2016a).

4. MERCOSUR

4.1. Historická integrace a starý regionalismus v Latinské Americe

První integrační myšlenky se v regionu Latinské Ameriky objevují již v první polovině 19. století, kdy ústřední postavou celého projektu byl Simon Bolívar⁶. Ten se domníval, že jeho postupné tažení kontinentem přinese jednotu a spolupráci. Nakonec skutečně došlo k zrealizování jakéhosi integračního projektu, kterým se stala tzv. Velká Kolumbie (Gran Colombia), která vznikla v roce 1821. Tento výsledek ovšem zcela nenaplňoval Bolívarovy představy, a co více, životnost tohoto projektu byla pouze tak dlouhá, jako život samotného Bolívara. S jeho smrtí se do značné míry vytrácí vůle kooperovat, Velká Kolumbie se rychle rozpadá, a v podstatě zcela vymizela také touha po celokontinentální jednotě, tzv. hispanoamerikanismu. Jižní Amerika se následně na celé 19. století, a také výraznou část 20. století, ponořila do období vlád různých vojenských režimů a caudillů, jež se v jednotlivých zemích vehementně střídaly. Latinská Amerika sice nebyla poznamenána hrůzami světových válek tak jako evropský kontinent, nicméně právě dlouhé vlády diktátorských režimů zde vyvolaly silnou vlnu odporu vůči autoritářskému vedení vlády, a naopak probudily touhu po demokratizaci v celém tomto regionu (Springerová 2009: 252-254; Vasconcelos 2007: 166).

Po období výrazné proexportní politiky ze strany jihoamerických zemí přichází v meziválečném období naprostý obrat k politice protekcionismu a k uzavírání národních ekonomik spojených také se zásahy ze strany států jako takových do nich. Další vlna regionalismu (toho starého) tak v Latinské Americe přichází až na začátku druhé poloviny 20. století, kdy se jednalo primárně o ekonomickou kooperaci mezivládního charakteru. Největšími integračními projekty vznikajícími v době starého regionalismu jsou Latinskoamerické sdružení volného obchodu (LAFTA), Andský pakt, který byl později

⁶ Simón Bolívar, zvaný také jako El Libertador (osvoboditel), byl původem venezuelský vojevůdce, který vedl revoluci proti španělské nadvládě, a který se později stal státníkem a lídrem vydaného území, které sjednotil. Bolívar je v Latinské Americe dodnes významným symbolem a jsou po něm například i pojmenovány university či další jiné instituty (BBC News 2010; Time 2013).

přejmenován na Andské společenství (CAN) a Latinskoamerické integrační společenství (ALADI). Ani jedno z těchto uskupení ovšem není považováno za příliš úspěšně fungující příklad regionální integrace. Projekt LAFTA, který vzniká na počátku 60. let 20. století, byl limitován organizačními defekty, kdy při jeho založení nebyly nastaveny správné metody fungování a odpovídající institucionální struktura, což vedlo k častému zablokování tohoto seskupení. Řadí se sem také nedostatečná infrastruktura mezi členy v tehdejší době, která je považována za zásadní determinant úspěchu integrace. Druhým faktorem neúspěchu byly velké rozdíly v ekonomikách členů uskupení, což bylo viditelné již při samotném zakládání LAFTA a rozdělení členů do tří skupin podle úrovně rozvoje a velikosti domácích trhů. Reakcí na tento neúspěch byl Andský pakt, který ovšem nemohl dosáhnout přílišných úspěchů hlavně díky tomu, že jeho členové pro sebe nepředstavovali vhodné obchodní partnery. V zásadě lze říci, že celé společenství disponovalo zemědělskými produkty a naopak dováželo průmyslové zboží. Problematizující byly také politické nestability jednotlivých členů, kdy se k moci opakovaně dostávaly vojenské junty, a docházelo k různým politickým zvrátům. Na ztroskotání LAFTA navazuje na počátku 80. let ALADI s vizí dosažení vzniku společného trhu. Toto uskupení ovšem čelilo nepříznivým ekonomickým podmínkám, když hned po jeho vzniku se muselo vypořádat s ekonomickou krizí, později pak krizí v Brazílii a následně Argentině (Campos-Filho 1999: 16-18; Klom 2000: 6-7; Springerová 2009: 257-260, 263-266).

Z výše popsaného vývoje Latinské Ameriky lze vyčíst také různé aspekty starého regionalismu, který ukončuje éru výrazného protekcionismu ekonomik latinskoamerických zemí. K tomu docházelo od meziválečného období, kdy jej zapříčinila zejména ekonomická krize, a tento protekcionismus spočíval především v uzavírání se ekonomik latinskoamerických států, a dále pro ně bylo typické uchýlování se ke státnímu intervencionismu. Díky tomu zde v tomto období nebyl přítomný potenciál pro nějakou formu integrace. Právě starý regionalismus je první vlnou skutečné jihoamerické integrace, která se v tomto regionu objevuje v 60. letech 20. století. Projevem starého regionalismu zde bylo to, že forma spolupráce mezi jihoamerickými státy ve většině případů nabývala

pouze omezeného rozsahu a partikulárních zájmů. Dále zde byl silný důraz kladený na národní suverenitu, který vycházel z touhy udržovat nedávno získanou nezávislost, a který nebyl přívětivý pro vznik jakékoli hlubší formy spolupráce. Jednalo se tedy především o ekonomickou kooperaci mezivládního charakteru. I skrze společné historické panamerické cítění jsou v regionu Latinské Ameriky mezi některými zeměmi přítomny i výrazné antagonické vztahy, což také dále působilo negativně na potenciál integrace. Díky těmto různorodým vztahům byla do značné míry ovlivňována členská základna jednotlivých vznikajících uskupení, která někdy měla charakter protiváhy, když vznikala na popud vytvoření konkurence jiného regionálního uskupení v tomto regionu.

4.2. MERCOSUR a nový regionalismus

Uskupení, které je předmětem této práce, tedy MERCOSUR, vzniká v post-studenoválečné době, kde se dostává do popředí fenomén globalizace, a právě toto uskupení je považováno za vůbec první integraci reagující na tento jev. Vytvoření MERCOSUR je chápáno jako projekt, který se uskutečnil díky uvědomění si Argentiny a Brazílie skutečnosti, že přehnaný důraz na uzavírání se a neposkytování tak možnosti pro vznik nějaké formy spolupráce již není v dané době vhodnou politikou. Naopak zde dále došlo k zakořenění takové perspektivy, že pro rozvojové země je velmi těžké využívat výhod, které globalizace přináší, a naopak čelit ekonomickým a bezpečnostním hrozbám, které z globalizace plynou, pokud tyto země budou postupovat samostatně, každý stát sám za sebe. Jedná se o projev těchto zemí ve snaze transformovat své politiky vystavěné na masivní industrializaci a importu, které byly považovány za nástroj modernizace a způsob pro překonání nerozvinutosti těchto států, do komerčních a otevřených ekonomik, které budou vstupovat na světový trh. To bylo odstartováno obratem k mezinárodním finančním institucím – Mezinárodnímu měnovému fondu (IMF) a Světové bance (WB), přijetím Washingtonského konsensu a aplikováním strukturálních úprav, to vše s vidinou nastartování a zlepšení konkurenceschopnosti těchto zemí. Charakteristikami této nové etapy jsou

neoliberální ekonomické principy založené na interdependenci, liberalizaci a soutěži o investice (Gómez-Mera 2008: 279-281; Springerová 2009: 256-257; Vasconcelos 2007: 166-167).

MERCOSUR byl oficiálně založen a vytvořen Argentinou, Brazílií, Paraguayí a Uruguayí v roce 1991 na základě podepsání Smlouvy z Asunciónu, a v průběhu své existence se mu ze strany množství autorů dostává označení druhé nejintenzivnější mezinárodní integrace hned po Evropské unii. Ekvádor, Chile, Kolumbie a Peru jsou přidruženými členy, což v praxi znamená, že se mohou připojit ke smlouvám o volném obchodu, nicméně nadále zůstávají mimo celní unii tohoto uskupení. V případě Chile se navíc vehementně uvažovalo o jeho plnohodnotném přijetí do MERCOSUR, nicméně tato možnost byla prozatím opuštěna kvůli navázání nové formy spolupráce mezi právě Chile a USA v roce 2002. K rozšíření MERCOSUR tak došlo zatím pouze o Venezuelu, a Bolívii, přičemž přijetí druhé jmenované země je stále v procesu, jelikož ještě nedošlo k ratifikaci všemi členy MERCOSUR (BBC News 2012; MERCOSUR 2016). Původní myšlenkou a důvodem pro založení MERCOSUR byla ambice a cíl na vytvoření společného trhu bez vnitřních překážek mezi zúčastněnými zeměmi a také zavedení celního tarifu pro třetí země. K naplňování těchto cílů mělo docházet na základě různých forem nejen ekonomické spolupráce. Hlavními nástroji pro vytvoření společného trhu se měla stát liberalizace obchodu, nastolení společného celního tarifu, koordinace makroekonomické politiky mezi členy a přijetí sektorových dohod (Campos-Filho 1999: 21-22; Gómez-Mera 2008: 280-281; Karlas – Beneš 2008: 13; Klom 2000: 2-3).

Je důležité si uvědomit, že samotnému podepsání zakládající smlouvy v roce 1991 předcházely dlouhé roky vyjednávání a diplomatických schůzek, a to především mezi Argentinou a Brazílií, které lze chápat jako historicky regionální rivaly. Právě na úzké ekonomické spolupráci těchto dvou zemí do značné míry staví a dále vzniká MERCOSUR. Tyto dvě země spolu nejprve v 70. letech uzavřely řadu dohod týkajících se jaderných aktivit, které výrazně posunuly vztah mezi těmito státy od rivality k větší důvěře a spolupráci. Výrazným

zlomem pak bylo především podepsání bilaterální dohody zvané Program pro integraci a hospodářskou spolupráci (PICE – Programa de Intercambio y Cooperación Económica) z roku 1986. Díky tomuto programu došlo k sérii liberalizačních opatření mezi oběma ekonomikami těchto zemí, dotýkajících se některých odvětví hospodářství a vzájemného obchodu. Dalším dokumentem zabývajícím se ekonomickou integrací Argentiny a Brazílie byla Smlouva o integraci, spolupráci a rozvoji (Treaty of Integration, Cooperation and Development) z roku 1988, která již zmiňovala myšlenku zóny volného obchodu. Posledním milníkem pak je rok 1990 a Dohoda z Buenos Aires (Buenos Aires Act), kde se obě země zavázaly vytvořit společný trh, a ke které deklarovaly zájem připojit se i další země Latinské Ameriky. Právě zapojení se dalších zemí do tohoto společného trhu bylo zrealizováno skrze výše zmíněnou Smlouvu z Asunciónu, která zakládá MERCOSUR a stanovuje cíl vytvoření celní unie a zóny volného obchodu mezi zúčastněnými státy, která má být zrealizována do začátku roku 1995. K vytvoření obou těchto skutečně došlo, nicméně za doprovodu množství specifik a výjimek co do různých domácích produktů, a tyto výjimky a specifika měly být odstraněny v rámci několika následujících let (Campos-Filho 1999: 23-24; Gómez-Mera 2008: 287-288; Karlas – Beneš 2008: 13).

4.3. Vnitřní konflikty a slabá institucionální struktura MERCOSUR

Pro MERCOSUR je ovšem charakteristickým rysem také nesoulad mezi jeho členy, který během jeho fungování zapříčinil některá problematická období pro toto uskupení. Jako první lze jmenovat již zmíněnou rivalitu mezi dvěma giganty MERCOSUR Argentinou a Brazílií, která se projevila na přelomu tisíciletí během výrazného nárůstu brazilského automobilového průmyslu, na což Argentina reagovala zavedením cel na import brazilské oceli. Tato krize byla zažehnána bilaterální dohodou mezi těmito aktéry na konci roku 2000. V roce 2006 se odehrála velká rozepře mezi Argentinou a Uruguayí ohledně vybudování závodů dřevozpracovatelského průmyslu na jejich společné hranici. Pro Uruguay se jednalo o vůbec největší zahraniční investici, kterou do té doby získala,

zatímco Argentina z důvodu obav možných důsledků pro turismus a rybolov proti tomuto projektu protestovala. Celá událost došla až na půdu Mezinárodního soudního dvora, který vyhověl Uruguayi. Obecně lze říci, že menší z členských států, tedy Paraguay a Uruguay, cítí jistou omezenost v přístupu na trhy svých velkých spojenců z MERCOSUR, a tyto země proto vyhlížely a vyjednávaly různé obchodní dohody mimo seskupení, především s USA, které vnitřní nastavená pravidla zakazují. Velkým tématem je také neutuchající zájem Argentiny ohledně nárokování si Falklandských ostrovů. Argentina vyzvala ostatní členy MERCOSUR k tomu, aby nedovolili lodím s falklandskou vlajkou kotvit v jejich přístavech. Ti toto vyzvání ovšem nijak nedodržovali (BBC News 2012). Jako problematické se také ukázalo přijímání nových členů do MERCOSUR, a to konkrétně v případě Venezuely. Tato latinskoamerická země bohatá na ropu zažádala a podepsala protokol o přistoupení do MERCOSUR již v roce 2006, ovšem k jejímu plnohodnotnému přistoupení do tohoto uskupení a prohlášení ji za právoplatného člena MERCOSUR došlo až v červnu roku 2012. Začlenění Venezuely bylo možné právě v tuto dobu díky dočasnému pozastavení členství Paraguaye. Členství nově přistupujícího státu musí ratifikovat všichni současní členové, k čemuž technicky došlo právě během paraguayského pozastaveného členství, jelikož právě Paraguay byla poslední zemí, která vstup Venezuely do MERCOSUR do té doby ještě neratifikovala. Ta s takovým postupem nesouhlasí, a odvolává se na skutečnost, že Paraguay přijetí Venezuely neratifikovala, a dále navíc vyjádřila své pochybnosti o demokratičnosti venezuelské vlády, tehdy ještě prezidenta Huga Chaveze. Právě dodržování demokratických principů bylo ustanoveno jako další z podmínek pro vstup do uskupení MERCOSUR, a to konkrétně na základě podepsání Protokolu z Ushuaia v roce 1998. Byly to události kolem obvinění a sesazení paraguayského prezidenta Fernanda Luga v roce 2012, které byly členy MERCOSUR chápány jako nedemokratické, a z toho důvodu bylo Paraguayi pozastaveno členství až do pořádání dalších demokratických voleb v roce 2013 (Klonsky 2012).

Seskupení MERCOSUR se vehementně inspirovalo integračním procesem Evropské unie a klade si velmi podobné cíle, kterých chce dosáhnout. Těmi jsou pak zejména vytvoření společného trhu členských zemí, a v budoucnosti možná také hospodářské a měnové unie. Oproti Evropské unii ovšem MERCOSUR odmítá představy o nadnárodním fungování a o budování nějaké nadnárodní struktury, tak jak je tomu právě v případě Evropské unie, a tak je toto uskupení příkladem regionální integrace založené na čistě mezivládním principu. Základním kamenem pro rozhodování v tomto uskupení tak byla politická vůle a národní zájmy vycházející z členských států, a to prostřednictvím jejich nejvyšších představitelů, tedy prezidentů. Smlouva z Ouro Preto (Treaty of Ouro Preto) z roku 1994 sice vytvořila institucionální strukturu MERCOSUR, nicméně supranacionální model byl odmítnut a nedošlo k vytvoření žádných autonomních nadnárodních orgánů, tak jak tomu bylo v případě Evropské unie. Institucemi MERCOSUR jsou Rada společného trhu (Common Market Council), Skupina společného trhu (Common Market Group), Obchodní komise (Trade Commission), a další technické komise, pracovní skupiny a další, zabývající se širokou škálou témat. Všechny tyto instituce se nicméně skládají z reprezentantů jednotlivých členských zemí, kteří přijímají rozhodnutí jednomyslně, a jejich zasedání funguje na principu půlročního rotačního prezidentství. Všechny tyto instituce jsou a fungují stále na mezivládním principu, a členské země MERCOSUR (především pak Brazílie) nemají příliš velký zájem na tom, aby se tento model měnil. Díky výše uvedenému je zde ovšem silně patrný jev vůdcovství ze strany Brazílie, která svou pozici nehodlá oslabit jakýmkoliv posunem právě k supranacionalitě (Klom 2000: 2-4; Vasconcelos 2007: 172; SICE 2016a).

Při bližším pohledu a srovnání obou celků popsaných v předchozích kapitolách jsou patrné jak výrazné podobnosti mezi nimi, tak i radikální odlišnosti. V obou případech se jedná o vytvoření celní unie, které vznikaly a dodnes výrazně stojí na bilaterální spolupráci jejich dvou významných a výrazných zakládajících členů (Francie – Německo, Argentina – Brazílie), což také dále nepřímou poukazuje na fakt, že v obou případech je přítomna

signifikantní asymetrie mezi členy jednotlivých uskupení. Naopak velký rozdíl a odlišnost mezi oběma uskupeními spočívá v samotné členské základně, když Evropská unie je tvořena rozvinutými zeměmi, které dohromady vytváří a představují velmi významnou část mezinárodního společenství. Na druhé straně je MERCOSUR, tvořený méně rozvinutými zeměmi, uskupením stále hledajícím a usilujícím o své lepší postavení v rámci mezinárodní arény. Na základě této rozdílnosti v členské základně Evropské unie a MERCOSUR je zde také viditelný rozdíl co do politické a ekonomické moci obou uskupení v mezinárodním prostředí a ekonomice. Další výraznou odlišností mezi nimi je výše zmíněná a představená hloubka institucionální struktury. Evropská unie od svého vzniku zakládala nové orgány, které se neustále rozrůstaly o další, a tato integrace došla až do dnešní podoby, kdy se jedná o měnovou a ekonomickou unii, jejíž struktura je vystavěna z velké části na principu nadnárodního rozhodování. Podstatně mladší MERCOSUR se vydal cestou nízké institucionální úrovně a sjednocování pravidel mezi členskými státy, které zatím odmítají přenášení pravomocí na nově vznikající supranacionální úřady a instituce. Jedná se tedy o ne zcela dokončenou celní unii, která má dojít k naplňování funkcí společného trhu. Evropská unie je jednoznačně hlubokou formou integrace, zatímco MERCOSUR za hlubokou spolupráci zatím zřejmě označit nelze, i přesto že zde dochází k rozšiřování spolupráce. Obě uskupení se v současnosti vyznačují tzv. otevřeným regionalismem, i když v případě evropské integrace tomu tak od počátku nebylo (Klom 2000: 4-5; Sanchez-Bajo 1999: 928-929).

5. Partnerství EU a MERCOSUR

V této kapitole se budu zabývat již samotným vztahem mezi Evropskou unií a uskupením MERCOSUR, který vzniká bezprostředně se vznikem a založením druhého jmenovaného uskupení, tedy s koncem bipolárního konfliktu na počátku 90. let. Hlavním obsahem této části práce je nejprve chronologické představení vzájemného dialogu těchto dvou seskupení a vznikající iniciativa jejich spolupráce. Dále se pak v této kapitole pokusím tento jejich dialog zasadit do v práci výše uvedených principů konceptu interregionalismu, které byly představeny v teoretické části práce.

5.1. Vývoj vztahů Evropské unie a MERCOSUR v 90. letech

Jak jsem uvedl výše, obchodní vazby mezi Evropou a Latinskou Amerikou se postupně vytvořily a následně existovaly již během koloniálního období v průběhu 16. a 17. století. Tyto vazby byly nicméně od rozpadu koloniálního světa až po období světových válek a následné studené války prakticky téměř až do jejího ukončení do značné míry potlačeny, a Latinská Amerika po toto období nebyla přílišným předmětem zájmu evropského kontinentu. Nicméně v několika posledních dekadách 20. století uzavřela Evropská unie, zároveň i ještě jako její předchůdce - Evropské společenství, množství bilaterálních dohod se zeměmi Latinské Ameriky, a to zejména Argentinou, Brazílií, nicméně také s Paraguayí a Uruguayí, a tedy všemi zeměmi, které stály u zrodu uskupení MERCOSUR. Tyto smlouvy se postupně vyvíjely a měnily, a jednalo se tedy o smlouvy nejprve první, pak druhé, a nakonec třetí generace, tak jak jsem popsal výše v této práci. Založení a vznik seskupení MERCOSUR těmito zmíněnými zeměmi, a především pak s jeho transformací v celní unii na začátku roku 1995, se zde naskytla nová možnost pro specifickou formu spolupráce. Evropská unie totiž dosud neuzavřela žádnou smlouvu o volném obchodu s jinou celní unií (Bulmer-Thomas 2000: 1).

Rámcové smlouvy o vzájemné spolupráci mezi Evropskou unií a členy MERCOSUR, tedy smlouvy třetí generace, byly podepisovány postupně v první

polovině 90. let. Argentina byla první z těchto zemí, která formalizovala své obchodní a ekonomické vztahy s Evropskou unií, a to v roce 1991. Smlouva s Argentinou, i díky tomu, že je první z této série, je nejméně obsáhlá oproti zbylým třem smlouvám. Obsahuje především ekonomickou spolupráci, technickou a energetickou spolupráci, průmyslovou standardizaci, spolupráci v zemědělství, ochranu přírodního prostředí a přírodních zdrojů. Hlavními úkoly je podpořit rozvoj a prosperitu průmyslu, otevřít možnosti nových zdrojů a trhů, a podporovat vědecký a technologický progres. Druhou zemí, která takto formalizovala své vztahy s Evropskou unií, byla Paraguay v roce 1992. Její smlouva je obdobná jako ta argentinská, nicméně upravena dle potřeb této menší země. Hlavním cílem zde bylo posílení ekonomických cest mezi smluvními stranami, podpořit obchod, a zlepšit technologickou úroveň a životní standard v zemi. Smlouva s Paraguayí tedy klade větší důraz také na sociální rozvoj, což dokazuje například i zahrnutí takových oblastí spolupráce jako jsou boj proti drogám, snazší dostupnost informací, či důraz na zdraví veřejnosti. V roce 1994 vstoupila v platnost smlouva mezi Evropskou unií a Uruguayí, která obsahovala všechny oblasti spolupráce jako v případě Paraguaye, vyjma právě zmíněného boje proti drogám. Brazílie byla posledním členem MERCOSUR, který uzavřel bilaterální dohodu s Evropskou unií, a to v roce 1995. Zde byl důraz kladen především na oblast obchodu, investic, a technologií. Specifikem této smlouvy bylo zahrnutí oblastí jako telekomunikace, informační technologie, či dokonce vesmírné technologie. Důležité je zde také zmínit to, že všechny čtyři dohody vychází ze závazku smluvních stran k respektování demokracie a lidských práv, a také rozhodnutí dále posilovat regionální integraci (Oficiální stránky Evropské unie 2007a).

Postupný vývoj vztahu mezi Evropskou unií a MERCOSUR je spjat zejména s třemi klíčovými dokumenty, které vznikly při jejich vzájemném vyjednávání o nastolování vzájemné spolupráce, a které představují zásadní milníky na této cestě vývoje od poměrně neformální výměny informací až po vyjednávání asociační dohody mezi oběma uskupeními. Jedná se o dohodu o poskytování technické a institucionální podpory struktur MERCOSUR ze strany

EU, která vzniká již v roce 1992, dále dohoda o spolupráci z konce roku 1995, která však plně vstupuje v platnost až v roce 1999, a dokument o regionální strategii Evropské unie vůči MERCOSUR pro období 2007-2013 (Oficiální stránky Evropské unie 2016b). Je zde samozřejmě daleko větší množství dokumentů, které vznikly při procesu vyjednávání a sblížování se těchto dvou uskupení, nicméně tyto jsou obecně považovány za klíčové a zlomové v této vznikající spolupráci.

První oficiální rozhovory mezi Evropskou unií, respektive Evropským společenstvím, a MERCOSUR započaly již v roce 1991 v Bruselu, kde se poprvé od podepsání Smlouvy z Asunciónu sešli zástupci Evropské komise a na druhé straně ministři zahraničních věcí členských států MERCOSUR. Účelem tohoto setkání bylo představit nové uskupení a podívat se na možnosti spolupráce mezi ním a Evropským společenstvím. Jak uvedeno již výše, především Portugalsko a Španělsko byly těmi hlavními aktéry, kteří zdůrazňovali zájem nastolit bližší vztah a formu spolupráce s MERCOSUR. Právě během portugalského předsednictví ve společenství v roce 1992 se uskutečnilo další neformální setkání obou stran v portugalském Guimarães, kde se sešli ministři zahraničních věcí všech zúčastněných států. Ještě ten samý měsíc podepsala Evropská komise Dohodu o interinstitucionální spolupráci (Interinstitutional Cooperation Agreement) s MERCOSUR, která byla v zásadě zaměřena na přenášení evropské zkušenosti ohledně procesu integrace. Spolupráce založená na základě této smlouvy je soustředěna především na výměnu informací, školení úředníků a personálu, technickou asistenci a institucionální podporu MERCOSUR. Došlo také k vytvoření společné poradní komise (Joint Advisory Committee), která se skládala ze zástupců Evropské komise a MERCOSUR, a která měla za cíl posilovat interinstitucionální dialog a podporovat a monitorovat vzájemnou spolupráci. Je evidentní, že Evropská unie tedy významně podporovala MERCOSUR od jeho samotného počátku (Evropská komise 2015).

Tato první smlouva mezi oběma uskupeními se může zdát jako spíše symbolického charakteru, a to vzhledem k tomu, že neformuluje žádné návrhy na

bližší ekonomickou či politickou spolupráci, a jedná se pouze o zmíněnou výměnu informací a všeobecnou asistenci a podporu ve fungování. Její důležitost ovšem spočívá v tom, že poprvé ve své historii v ní EU projevila evidentní zájem o nově vzniklé latinskoamerické uskupení. Toto tvrzení ještě více umocňuje skutečnost, že tato smlouva vznikla pouhý rok po samotném založení MERCOSUR. Dalším důkazem je také to, že vzájemná jednání obou bloků započala v podstatě ihned po podepsání Smlouvy z Asunciónu a založení MERCOSUR, když pouhé tři dny po podpisu této zakládající smlouvy již ministři zahraničních věcí členských států MERCOSUR navštívili Evropskou komisi. Toto demonstruje okamžitý oboustranný zájem a ochotu navazovat vzájemné interregionální vztahy (Faust 2002: 5-6).

Vzájemné vztahy se neustále zintenzivňovaly, a vyvrcholením pak bylo rozhodnutí se Evropské unie o posílení kanálů s MERCOSUR a obecně celé vznikající spolupráce. Byla tedy započata společná jednání o nastolení interregionální spolupráce mezi oběma bloky, která byla formálně stvrzena a následně zahájena na konci roku 1995 v Madridu, když došlo k podpisu Interregionální rámcové smlouvy o spolupráci (Interregional Framework Cooperation Agreement). K podepsání této smlouvy došlo během španělského předsednictví v Radě Evropské unie, což opět poukazuje na angažování se této země Pyrenejského ostrova v navazování vztahů mezi oběma regiony. Smlouva následně musela projít ratifikací nejen v Evropském parlamentu, ale také v parlamentech všech členských států, což neproběhlo zcela bezproblémově, a tento proces ratifikace tak trval několik let. Problematickým bodem byly některé otázky týkající se například sektoru zemědělství či rybolovu, což se v budoucím vývoji tohoto partnerství znovu projevilo, jak bude znovu ukázáno později. Interregionální rámcová smlouva o spolupráci nakonec tedy vstoupila v platnost až v polovině roku 1999. Na jejím základě má v budoucnosti vzniknout ještě rozsáhlejší forma a partnerství o vzájemné spolupráci, a to interregionální asociace mezi těmito dvěma uskupeními. V samotném úvodu této smlouvy je kladen důraz na vzájemné hluboké historické, kulturní, politické a ekonomické vazby mezi oběma stranami, které tak dlouhodobě spojují tyto regiony a

napomáhají vznikajícímu partnerství. Je zde také kladen důraz na dodržování demokratických hodnot, lidských práv, a také je zde vyslovena další podpora myšlenky regionalismu (Evropské společenství 1996: 5; Faust 2002: 6; Sanchez-Bajo 1999: 929-936).

Tato dohoda se stala vůbec první úmluvou o spolupráci mezi dvěma různými celními uniemi. Jedná se o zastřešení tří pilířů vzájemné spolupráce, a to politické dimenze a jejího dialogu, obchodu a ekonomického sektoru, a ostatních oblastí spolupráce, kam například patří problematika vzdělávání, kultura, nebo třeba úsilí v boji proti pašování drog. Nově zanesená rovina politického dialogu je zde zanesena především v podobě Společné deklarace o politickém dialogu mezi Evropskou unií a MERCOSUR (Joint Declaration on Political Dialogue between the European Union and MERCOSUR), která také byla součástí smlouvy. Tato deklarace v podstatě zakládá politický dialog na úrovni vrcholných představitelů jednotlivých států, tedy jejich hlav a ministerských předsedů. Jak bylo zmíněno, obě strany zde deklarovaly zájem dalšího sbližování se a vyslovily tak i svou podporu další integraci. Toto pak můžeme v praxi pozorovat na vzniku základního institucionálního rámce, když touto smlouvou došlo k založení Rady pro spolupráci (Cooperation Council), jakožto dohlížejícího orgánu zodpovědného za implementaci obsahu vzniklé smlouvy, a dále Komise pro společnou spolupráci (Joint Cooperation Committee), která plnila asistenční roli s úkoly spojených s obchodními vztahy, výměny informací, a vydávala návrhy a doporučení právě Komisi. Společná podkomise pro obchod (Joint Subcommittee on Trade) byla posledním ustanoveným orgánem na nejnižší úrovni (Evropské společenství 1996: 7-14; Oficiální stránky Evropské unie 2007b).

V případě Interregionální rámcové smlouvy o spolupráci se oproti předchozí Dohodě o interinstitucionální spolupráci jedná o dokument, který je mnohem širšího záběru, a dalece přesahuje pouhou výměnu informací a administrativní podporu. Je zde evidentní to, že Evropská unie chápe uskupení MERCOSUR jako důležitého partnera, se kterým mohou díky oboustranné

spolupráci oba profitovat. Již tato smlouva nastiňuje a otevírá potenciál pro budoucí dosažení ještě vyššího stupně spolupráce, a to konkrétně již zmiňovanou ideu a možnost založení interregionální asociace. Právě takovéto dialogy byly započaty ještě v úplném konci 20. století, když se zástupci obou seskupení sešli v roce 1999 nejprve na samostatném summitu v Madridu, a následně na summitu v Riu de Janeiru, který byl vůbec první sešlostí vlád zemí Evropské unie, Latinské Ameriky a Karibiku (LAC), a který měl za úkol podpořit politické, ekonomické a kulturní partnerství mezi těmito regiony. V listopadu se pak následně odehrál summit v Bruselu, ze kterého pak vzešlo rozhodnutí o zahájení nových vyjednávání, která povedou k uzavření vzájemné asociační dohody, která se týkala a v budoucnosti by měla vést k vytvoření volného obchodu mezi oběma regiony. Na tomto prvním summitu obě strany ujednaly zejména metodologii, strukturu, a kalendářní rozložení dalších jednání (Faust 2002: 7; Freres 2000: 81-83).

5.2. Vývoj vztahů v novém tisíciletí – vyjednávání asociační dohody

Druhý meziregionální summit, tedy setkání zástupců Evropské unie a Latinské Ameriky, se uskutečnil v Madridu v polovině roku 2002, a poukázal na oboustranný zájem kooperace. Toto setkání pokračovalo dále v upevňování vznikajícího partnerství mezi oběma regiony, a zmiňována je zejména vzájemná spolupráce v podmínkách 21. století. V politické rovině se obě strany dohodly a vytyčily závazky, jako posilování multilaterálního systému na základě principů OSN a mezinárodního práva, podporu demokratických hodnot a vlády práva, souhlas s dodržováním v té době vznikajícího Mezinárodního trestního soudu (ICC), či bojovat s terorismem, což bylo v této době téma výrazně ovlivňující mezinárodní prostředí a politickou situaci v něm. V ekonomické dimenzi se regiony soustředily na témata chudoby, zdravotní péče, rozvoj infrastruktury, a také obecně zefektivnění fungování globálního finančního systému, makroekonomickou stabilitu, nápomoc malým ekonomikám atd. Byla zde také vyslovena podpora nově vznikající chilské a karibské spolupráci s Evropskou unií. Poslední částí je spolupráce v kulturních, vzdělávacích, technologicko-

vědeckých a sociálních záležitostech, kde byly jmenovány cíle jako například udržování a respektování kulturních rozdílů, tvorba vzdělávacích příležitostí, šíření přístupu ke vzdělání a poznávání, boj proti nemocem, nebo třeba problematika migrace a dodržování práv migrantů (Oficiální stránky Evropské unie 2002).

Jak naznačeno na předchozích řádcích, vzájemná spolupráce mezi Evropskou unií a MERCOSUR měla dále pokračovat i v 21. století, a to konkrétně uzavřením asociační dohody. Je důležité zmínit, že o dalším stupni spolupráce nepanovala na evropské straně shoda mezi členskými státy Evropské unie. Jednalo se o již zmíněnou otázku zemědělství a rybolovu, když se zejména Francie, Irsko, a Dánsko obávali možných negativních dopadů vzniklých díky zóně volného obchodu s MERCOSUR na tyto sektory, které jsou pro tyto země klíčovými tématy. Nakonec ovšem bylo dosaženo kompromisu, a rozhovory mezi oběma uskupeními mohla začít, vyjma otázky tarifních bariér, což tedy z těchto rozhovorů prozatím vyřadilo řešení celních povinností. Dialogy odstartované na sklonku 20. století tedy měly pokračovat, a to za pomoci nově zřízené tzv. Biregionální vyjednávací komise (Biregional Negotiations Committee), která se stala hlavním orgánem pro další postup při navazování dalšího sbližování se mezi oběma uskupeními, a především získala odpovědnost za vyjednávání v oblasti obchodu. Tato komise dostala mandát pro tvoření tzv. technických skupin a také implementaci různých aktivit spojených s vyjednáváním další obchodní spolupráce mezi oběma bloky. Také bylo ustanoveno, že předsednictví v této komisi se bude pravidelně střídat mezi zástupci Evropské komise a zeměmi MERCOSUR, které jsou zrovna v jeho předsednictví. Přímo pod tuto komisi spadá další nově vytvořený orgán, tzv. Podkomise pro spolupráci (Subcommittees on Cooperation), která měla za úkol dále se zabývat vyjednáváním ohledně tématu spolupráce (Oficiální stránky Evropské unie 2016c; Vaillant – Vaillant 2014: 338-339).

Vzájemné dialogy mezi oběma stranami se dále pravidelně odehrávaly mezi nejvyššími představiteli jednotlivých zemí, a v období od května 2000 do

konce roku 2004 se těchto jednotlivých jednání mezi Evropskou unií a MERCOSUR uskutečnilo 13. Místem těchto setkání byl střídavě Brusel a členská země MERCOSUR, a jednání byla vždy vedena zmíněnou Biregionální komisí, která se skládala ze zástupců obou bloků. Každý rok se měla uskutečnit tři setkání, a první z nich byla naplánována na přelom března a dubna v Buenos Aires, následně pak léto roku 2000 v Bruselu. Hlavním tématem, na které se všechna vyjednávání upínala a soustředila, byl obchod a témata s ním spojená. Mezi tyto patřila identifikace překážek a předmětů vzájemného obchodu, investiční pravidla, technická vzájemná pomoc, standardizace norem atd. (Oficiální stránky Evropské unie 2016c).

Tabulka č. 2: Jednotlivá kola jednání o asociační dohodě od 2000 do 2004

Summit	Témata jednání	Výstup z jednání
1. Buenos Aires, 5/2000	Základní principy a cíle	Vytvoření technických skupin
2. Brusel, 6/2000	Vyjednávání obchodu	Výměna informací
3. Brasíliá, 11/2000	Politický dialog, spolupráce a obchod	Smlouva o právním rámci, nikoliv však institucionálním
4. Asunción, 3/2001	Dialog o partikulárních, již i tarifních obchodech	Rozdílné postavení v otázce tarifů
5. Montevideo, 6/2001	Evropská strana předkládá tarifní návrh	Odmítnuto ze strany MERCOSUR
6. Brusel, 10/2001	MERCOSUR předkládá obchodní tarify	Neshoda na tarifních a obsahových záležitostech
7. Buenos Aires, 5/2002	Obchod zemědělských a rybářských produktů	Neshoda a zablokování dohody
8. Brasíliá, 11/2002	Zablokovaná a problematická jednání začala probíhat	Výměna informací v rámci technických skupin
9. Brusel, 3/2003	především na úrovni tří	Postup v řešení investic

10. Asunción, 6/2003	technických skupin, které byly založeny v dřívějších letech	Tlak ze strany Evropské unie na přednesení návrhu od MERCOSUR
11. Brusel, 12/2003		Oboustranná snaha o zrychlení vyjednávání
12. Buenos Aires, 3/2004		Závazek na vylepšení nabídek do 5/2004
13. Brusel, 5/2004		Žádný konkrétní návrhy nepředneseny, zablokování se jednání

Zdroj: SICE 2016b; Vaillant – Vaillant 2014: 339-343.

Jak vidno z uvedené tabulky, od roku 2001 se obě strany začaly zabývat i otázkou zmíněných tarifních bariér, a tedy překážkám obchodní liberalizace na obou stranách. Při těchto jednání se ovšem postupně projevil nesoulad mezi oběma stranami, vzájemné návrhy nebyly ani jednou ze stran akceptovány, a tak zprvu úspěšná jednání se začala výrazně komplikovat. Nejvýraznějším předmětem konfliktu byla evropská obava o společnou zemědělskou politiku v případě otevření se latinskoamerickým zemím, a naopak obava zemí MERCOSUR o jejich průmysl. Dále nerovnost mezi oběma bloky byla dalším důvodem pro ztroskotání těchto vyjednávání. Evropská unie představuje pro MERCOSUR nejdůležitějšího obchodního partnera, což naopak však neplatí. Evropská komise na základě svých statistik uvádí, že Evropská unie je pro MERCOSUR obchodním partnerem číslo jedna, když tvoří zhruba 20 % celkového obchodu MERCOSUR. Evropská unie je také největším zahraničním investorem v tomto regionu. Naopak latinskoamerické seskupení je až šestým největším trhem, kam směřuje evropský export. Evropská unie tak disponovala lepší vyjednávací pozicí, ze které mohla do jisté míry zaujmout dominantnější pozici pro vyjednávání. Na druhou stranu Evropa byla motivována k urychlenému dosažení úspěšného jednání díky přítomnosti hrozby toho, že se regionu Latinské Ameriky pevně ujmu USA, a to za pomoci vyjednávané

Dohody o celoamerickém volném obchodu (FTAA)⁷, jak uvedu níže v této kapitole (Evropská komise 2015; Gomez-Arana 2014: 4; Valle 2008: 11). Tato situace, kdy vyjednávání zůstala ve slepé uličce, vyústila v celkové pozastavení dialogů mezi oběma partnery. Tuto odmlku se neúspěšně pokusila obnovit Evropská unie iniciováním dalších setkání, kde ovšem strany nebyly schopné pokročit v tomto nastolování vzájemné asociační dohody, a tak se situace nijak nezměnila.

Protože Evropská unie se ani během pozastavených jednání nevzdala myšlenky a vize interregionální dohody s MERCOSUR, došlo následně k vydání nového Regionálního strategického plánu pro MERCOSUR na období let 2007-2013 (Regional strategy for Mercosur 2007-2013), který představuje politiky a obecný postoj ze strany Evropské unie vůči MERCOSUR pro dané období. Z tohoto dokumentu jsou evidentní zejména tři priority Evropské unie vůči jejímu partnerovi, a to podpora větší instituční struktury MERCOSUR, od čehož by se odvíjelo posílení efektivnosti. Druhou prioritou zde bylo prohlubování fungování MERCOSUR a snaha o nastolení dohody o budoucí implementaci Asociační dohody mezi nimi. Poslední hlavní prioritou tohoto plánu byla podpora takových opatření, které dále napomohou růstu participativní občanské společnosti. To znamenalo zájem o to, aby se šířilo povědomí o vznikající integraci a aby ve společnosti rostl zájem o tuto spolupráci, což by celou ideu výrazně legitimizovalo. V plánu tak bylo pořádání různých akcí, které mají tomuto napomoci, jako různé semináře a workshopy, studijní centra, či spolupráce v kinematografickém sektoru. Tento strategický plán je jasným důkazem evropské touhy pro pokračování vyjednávání a zájmu o ekonomickou spolupráci a politické partnerství s MERCOSUR. I přes skutečnost, že jednání o

⁷ Přednesený návrh ze strany USA na vytvoření celoamerické zóny volného obchodu (s výjimkou Kuby), který se objevuje na setkání v Miami v roce 1994. Teoreticky se jednalo o největší regionální obchodní dohodu, když takovýto trh by zahrnoval oblast s počtem obyvatel přes 800 milionu. Latinskoamerické země ovšem nebyly přesvědčeny o výhodnosti této nabídky, zejména pak Brazílie, která v této iniciativě spatřovala spíše snahu USA o šíření svého vlivu do regionu. Role Brazílie, která má díky své velikosti a ekonomické síle v Latinské Americe výsadní postavení, by navíc v porovnání s USA a jejich přítomností zde značně oslabila. Všeobecně problematická jednání o FTAA pokračovala až do roku 2005, kdy nebylo dosaženo žádné dohody, byl překročen stanovený limit pro vznik tohoto projektu, a v zásadě se od něj upustilo (Dimon 2006: 212-213).

Asociační dohodě uvízla na mrtvém bodě a byla pozastavena, tak toto téma se zde opět objevuje mezi prioritami (Evropská komise 2008).

Dalším důkazem neutuchajícího zájmu o nastolení ještě vyššího stupně partnerství mezi těmito dvěma uskupeními je pokračování jejich vzájemných dialogů v politické rovině. V roce 2008 se konal summit v Limě, kde se obě strany dohodly na dalším rozšíření vzájemné spolupráce ve třech konkrétních oblastech, a to technologické, infrastrukturních, a obnovitelných zdrojích energie. Téma Asociační dohody bylo znovu obnoveno v polovině roku 2010 během španělského předsednictví v Radě Evropské unie, a to konkrétně na šestém summitu Evropské unie a LAC, který se konal v Madridu. Obě strany zde vyjádřily svůj zájem o dosažení ambiciózní, avšak rovné dohody mezi nimi, jež má zahrnovat nejen obchod s průmyslovým a zemědělským zbožím, ale také služeb, a dále přinést vylepšení vládního fungování, vzdělávacího sektoru, a celního a obchodního usnadnění mezi oběma bloky (Oficiální stránky Evropské unie 2016b).

Toto znovuobnovení vyjednání Asociační dohody přineslo další sérii kol, kdy první z těchto nových setkání proběhlo ještě během roku 2010. Hned v polovině tohoto roku se uskutečnilo první ze znovuobnovených setkání, a to v Buenos Aires. Během tohoto kola byly stanoveny pracovní metody pro dosažení společného cíle, a byly připomenuty a shrnuty poznatky nabyté z předchozí, neúspěšné série jednání. Nově došlo ke zřízení většího počtu pracovních skupin, které byly orientované převážně na konkrétní problémy týkající se nejvíce projednávané oblasti Asociační dohody, a to obchodu. Setkání od této doby neustále pokračovala, ovšem po celou dobu zde byly patrné stále stejné překážky pro výraznější posun právě v oblasti obchodu. Jednalo se o stejnou situaci, tedy odmítání úplného otevření svého trhu ze strany MERCOSUR zejména ve spojitosti s průmyslem, a na straně druhé rozvážnost Evropské unie kvůli obavě o zemědělský sektor. Během posledních let docházelo k postupnému snižování obchodních tarifů, nicméně právě tyto sektory nadále zůstávaly omezeny kvótami (SICE 2016b).

Posledními setkáními pak byl Summit Evropské unie a LAC v polovině roku 2015 odehrávající se v Bruselu, kde MERCOSUR oznámil, že je připraven přednést Evropské unii návrh smlouvy pro Asociační dohodu v rámci týdnů. Předložení tohoto návrhu bylo nakonec posunuto na začátek roku 2016, k čemuž se v aktuální době schyluje. Současná Vysoká představitelka Evropské unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Federica Mogherini z Itálie se na přelomu března a dubna letošního roku vydala do Argentiny, kde se setkala se zástupci MERCOSUR, kterému momentálně předsedá Uruguay. Zde došlo k deklarování toho, že v současnosti je zde přítomna oboustranná politická náklonnost a zájem o pokračování ve vyjednávání, a také přednesení a výměna návrhů na úspěšné dotažení dlouhodobě vyjednávané Asociační dohody mezi oběma uskupeními (Paczkowski 2015; Merco press 2016). Ještě na začátku dubna následovalo setkání v Bruselu, kde došlo k dílčí dohodě o dalším postupu mezi evropskou komisařkou pro obchod Cecilíí Malmström a ministrem zahraničních věcí Uruguaye Rodolfem Nin Novoa. Bylo ujednáno, že k výměně nabídek ohledně vzájemného přístupu na trh má dojít v polovině května letošního roku. Na straně Evropské unie se okamžitě začala formovat opozice proti navrhované dohodě, a to opět na základě farmářského a zemědělského zboží. Tentokrát je nejčastěji zmiňováno hovězí maso, jehož jsou Argentina a Brazílie exportními giganty. Tato opozice je vedena především ze strany Francie, Irska, a Polska, které spojuje obava o konkurenceschopnost svých farmářů. Květnové přednesení návrhů dohody je tak pouze prvním krokem pro vznik dalších konkrétnějších jednání, kde primární výzvou bude opět otázka, zda zahrnout farmářské produkty do vyjednávané smlouvy či ne (Buenos Aires Herald 2016; Burke-Kennedy 2016; Ministerstvo zahraničních věcí Argentiny 2016).

5.3. Motivační faktory aktérů a projevy principů interregionalismu

V postupném sblížování se, nastolování a následném prohlubování partnerství mezi Evropskou unií a uskupením MERCOSUR, sledují oba tyto zkoumané regiony různé cíle, a to jak ty partikulární, tedy specifické pro každý z těchto regionů, tak jsou zde přítomny i cíle společné pro obě platformy. Tyto

cíle jsou jak hospodářského, tak politicko-strategického, anebo i sociokulturního charakteru. Tyto důvody se na následujících řádcích pokusím představit.

Obecně je autory uváděno větší množství důvodů, proč se Evropská unie rozhodla zintenzivnit své vztahy s Latinskou Amerikou, a následný vznik MERCOSUR v roce 1991 je pro toto velice vhodnou událostí, která této skutečnosti vtiskla zcela nový impuls. Ve společné vnější politice Evropské unie a ve společném obchodě tohoto aktéra mezinárodních vztahů totiž došlo k výrazné změně v jejich provozování a naplňování, a to uchýlení se k preferenci jednání se skupinami států, tedy vícero států najednou, nežli jak tomu bylo do té doby, čistě bilaterálním způsobem, tedy s každým státem zvlášť. Především okolnosti globalizovaného mezinárodního prostředí, které do značné míry nutí jeho aktéry k liberalizaci obchodu, lze chápat jako vysvětlení, proč se obě tato uskupení rozhodla spolu vést bližší formu spolupráce, a následně i budovat určitou formu institucionální struktury. Dalším stimulem, který lze chápat opět jako společný důvod obou těchto regionů pro jejich jednání, je silný vliv a také snaha výrazně se angažovat Spojených států amerických v regionu Latinské Ameriky. Evropa nechtěla dopustit ztrátu tohoto trhu a potenciálního velkého partnera, a tak navázání vztahu s Latinskou Amerikou jakožto s velkým obchodním partnerem se na této straně do jisté míry jeví jako soutěž s USA o tento významný trh, a na straně druhé zde byla obava jihoamerických států z tohoto možného působení jejich mocného severního souseda v regionu (Faust 2002: 3; Gomez-Arana 2014: 3-7).

Evropská unie vidí ve spolupráci s uskupením MERCOSUR jakožto výrazným a poměrně nedávno etablovaným trhem velkou perspektivu. MERCOSUR je považován za nejvyspělejší a nejpokročilejší projekt ekonomické integrace v Latinské Americe, tedy regionu, který doposud nemá vytvořenou přílišnou obchodní síť, a jedná se tedy o stále otevřený trh, který nabízí množství ekonomických výhod. Právě proto je zde jasně viditelná snaha o rychlé uzavření Asociační dohody mezi nimi, které je přikládán velký strategický význam.

Latinskoamerické seskupení MERCOSUR shledává vznikající partnerství s evropským protějškem také velmi atraktivním. Z politicko-strategického hlediska je zde jednoznačný zájem MERCOSUR o získání významného partnera v mezinárodním kontextu. To by dále pomohlo a podpořilo MERCOSUR jakožto legitimizovaného aktéra mezinárodních vztahů, jeho prestiž a vyjednávací pozici pro další budoucí fungování. Získáním takto velkého partnera, jakého Evropská unie představuje, který navíc uplatňuje myšlenky trvale udržitelného rozvoje, by bylo pro MERCOSUR velmi přínosné, jelikož se jedná o země, které byly ještě v nedávné době rozvojovými, a jsou tedy zeměmi globálního Jihu. Evropská unie by pomocí nastoleného partnerství zanesla do regionu Latinské Ameriky standardy a mechanismy pro zvyšování konkurenceschopnosti, a výrazně by napomohla zapojení zemí MERCOSUR do světové ekonomiky (Bulmer-Thomas 2000: 7-10).

V první, teoretické kapitole této práce byly představeny principy interregionalismu, do kterých na tomto místě zasadím zkoumaný případ, tedy vyjednávané a vznikající partnerství Evropské unie a MERCOSUR.

Prvním z těchto principů je vyvažování moci, tedy premisa vycházející z realistické perspektivy na mezinárodní systém a vztahy. Na základě tohoto je Evropská unie chápána jako celek, který usiluje o nabytí vlivu a moci, o které soupeří s ostatními aktéry mezinárodní arény. Jelikož Evropská unie neuznává šíření svého vlivu za pomoci použití síly, přičemž navíc Evropská unie ani doposud nedisponuje svými vlastními vojenskými prostředky pro dosažení takovýchto cílů, spoléhá se tedy na ekonomické zdroje a cesty jakožto způsobu posilování svého postavení. V dnešním multipolárním světě jsou ekonomické nástroje, demokratické principy, a také institucionální síla chápány jako základní pilíře pro získání vlivu v tomto současném mezinárodním prostředí.

Na základě výše uvedeného lze chápat evropský obrat a zájem ohledně MERCOSUR jako posílení své vlastní pozice, a také jako snížení akčních možností ostatním aktérům, když nastoleným partnerstvím s MERCOSUR, dle realistického pohledu, vyčerpá tuto možnost. Ekonomický

potenciál latinskoamerického seskupení z něj dělá strategicky důležitý trh, se kterým je výhodné udržovat blízké vztahy. Takto stejně nahlízejí na MERCOSUR i USA, nebo třeba v posledních letech také Čína a Rusko (Malamud 2015: 108).

Na druhé straně MERCOSUR lze označit za poněkud vyčkávajícího aktéra, který se snaží diversifikovat své ekonomické vazby a nebýt závislý pouze na jednom partnerovi. Důkazem tohoto tvrzení je to, že Evropská unie rozhodně není jediným partnerem, se kterým MERCOSUR historicky vyjednával preferenční obchodní dohody. Mezi ostatními dohodami či vznikajícími obchodními vztahy (s Jižní Afrikou, Indií, skupinou zemí ASEAN, Izraelem) se největší pozornosti dostávalo zejména v práci již výše zmiňované FTAA, která byla iniciována ze strany USA. Tato myšlenka celoamerické zóny volného obchodu byla představena v Miami v roce 1994, a již zde se ukázaly zásadní rozpory mezi představou USA a latinskoamerických zemí. Enormní síla amerického trhu vyvolala obavu uvnitř jihoamerických ekonomik, a tak se tyto země a členové MERCOSUR rozhodly pro diverzifikaci obchodních vztahů. I když vyjednávání této dohody pokračovalo i v dalších letech, výrazným zlomem zde byl rok 2001 a zářijové teroristické útoky, po kterých se téma terorismu dostává na absolutní vrchol priorit americké zahraniční politiky. Díky tomu nutnost, soupeření a zájem o rychlé dosažení partnerství na straně USA, a také Evropské unie, do značné míry upadá, jelikož mezinárodní ekonomické vztahy jdou do pozadí na úkor bezpečnosti (Gomez-Arana 2014: 5-6. Grugel 2004: 608-613, Valle 2008: 13-14).

Princip vyvažování moci lze pro zkoumaný případ tedy shrnout tak, že pro Evropskou unii toto hrálo významnou roli od počátku vzájemných dialogů, které začínají ihned po vzniku uskupení MERCOSUR. Zásadní vliv na tyto dialogy mělo vyjednávání jiné preferenční obchodní dohody, a to FTAA, kdy až po útlumu tohoto vyjednávání se také vytrácí idea evropského vyvažování USA v regionu Latinské Ameriky. Díky skutečnosti, že se tento region stává atraktivním pro více ekonomicky silných aktérů mezinárodního prostředí, tak

úsilí o nastolení partnerství a úzkých ekonomických vztahů na straně Evropské unie přetrvává. Jedná se tedy jak o své vlastní posilování, tak ovšem především o vnější vyvažování ostatních aktérů. Pro MERCOSUR je zde charakteristické své vlastní posilování a růst, zájem zvýšit svou konkurenceschopnost a zabránit možné marginalizaci ve světovém obchodu.

Jako druhý princip interregionalismu je autory zmiňováno institucionální vyvažování a obecně náklonnost k budování institucionálních struktur. Zde tedy lze tyto dvě funkce (institutional balancing a institution building) do značné míry sloučit a pojednat o nich v rámci jednoho celku. Jelikož vojenská síla jakožto způsob ovlivňování mezinárodního prostředí výrazně oslabila, je zde viditelný nárůst v počtu vznikajících mezinárodních institucí. Tímto způsobem, tedy vytvářením větších skupin a slučováním se do nějakých forem uskupení, získávají participující země větší vliv na mezinárodní scéně. Uskupení MERCOSUR je tohoto zdárným příkladem, když především zmíněné ukončení historické argentinsko-brazilské rivality a naopak sloučení jejich sil a nastolení spolupráce mezi nimi přineslo větší sílu a vliv v globálním kontextu. Zajímavým jevem tohoto principu interregionalismu je to, že tímto způsobem mohou nejsilnější aktéři mezinárodních vztahů šířit své hodnoty a principy. Pomocí mezinárodních institucí, které pro přijetí nového člena vyžadují například jeho dodržování dobrého vládnutí, vládu práva, dodržování lidských práv a demokratickou formu vládnutí, a do kterých chtějí následně vstoupit země globálního Jihu, tak tyto silní aktéři v podstatě přinucují adaptovat zmíněné hodnoty jiným aktérům. Toto lze najít i na případu této práce, a to když Evropská unie jakožto dlouhodobý proponent právě těchto zmíněných hodnot jako demokracie, lidských práv, dobrého vládnutí atd. iniciuje jejich zanesení i do dohody o spolupráci s MERCOSUR. Při podpisu Interregionální rámcové dohody mezi oběma uskupeními byl důraz kladen mimo jiné právě i na tyto aspekty, a obě strany se k jejich dodržování zavázaly (Malamud 2015: 104-107; Valle 2008: 15-16).

I na tomto zkoumaném případě interregionální spolupráce je jasně viditelný vznik institucionální struktury. Při zasazení tohoto fenoménu do interregionalismu jej lze vysvětlit tak, že zatímco mocenské a institucionální vyvažování ovlivňují a reagují na mezinárodní dění v krátkodobém horizontu, tak budování institucionální struktury naopak poskytuje pevnější pouto, které zajistí, aby se aliance nerozpadla po vymizení společného zájmu. Nedostatečná institucionální struktura podle některých autorů vede v případě krize k paralyzování aktérů. Její vybudování sice nezabrání případnému propuknutí krize, nicméně její přítomnost je vhodným nástrojem pro management a vypořádání se s krizí (Valle 2008: 17-18).

O budování institucionální struktury je ve zkoumaném případě evidentní zájem opět především ze strany Evropské unie, a to již od prvních vzájemných dialogů. Již od vzniku MERCOSUR vyjadřuje Evropská unie podporu jeho dalšímu institucionalizování se, a už první z jejich vzájemných dohod, tedy Dohoda o interinstitucionální spolupráci, zakládala společnou komisi pro naplňování sjednaných úkolů a cílů, tedy ujednáva základní kámen pro budoucí institucionální strukturu. Právě tato instituční struktura pro spolupráci těchto dvou uskupení pak nadále rostla a nabývala více úrovní, jak je patrné z předešlých stránek této práce. Principem tohoto robustnějšího institucionálního rámce pak je zajištění toho, aby dialog vedený mezi oběma partnery nebyl zcela nahodilý, ale naopak měl smysluplný a kontrolovaný postupný vývoj, a aby celá spolupráce byla pevnějšího charakteru. Tento vývoj a vyjednávání obecně jsou do jisté míry omezovány skutečností, že fungování MERCOSUR je založeno na mezivládním principu, což je pak v praxi zpomaluje a znesnadňuje díky vnitřní neschopnosti MERCOSUR uceleného ustanovení společné pozice vůči jednání s druhou stranou. Právě i z tohoto důvodu Evropská unie neustále zmiňuje a aktivně podporuje jak další růst instituční struktury MERCOSUR, tak i vzájemnou interregionální formu spolupráce. V tomto se naopak výrazně liší od přístupu k jihoamerickému regionu oproti USA, které zde se svou politikou naopak redukuje integrační potenciál a snaží se celý region včlenit do celokontinentální spolupráce (Grugel 2004: 616-617; Malamud 2015: 104).

Hlavní myšlenkou racionalizace jakožto dalšího z principů interregionálních dialogů je, že dnešní multilateralismus obecně reprezentuje rozmanitost zájmů, a tedy že z menšího počtu participujících aktérů, a naopak co největší jejich vzájemného porozumění a souladu následně vzejde větší možnost pro úspěšná vyjednávání multilaterálního charakteru. Právě interregionální jednání je schopno nabídnout snadnější překonání zájmového nesouladu (Cihelková 2009: 16).

Jak Evropská unie tak i MERCOSUR se vyslovili a projevíli zájem o multilaterální spolupráci a participování na globální úrovni. Pokud jednání na této úrovni dosáhnou mrtvého bodu a zablokují se, je to právě jednání na nižší, interregionální úrovni, co je může znovu nastartovat. Nicméně představa, že díky společným zájmům a silnější kolektivní identitě partnerství Evropské unie a MERCOSUR mohou interregionální rozhovory mezi nimi takto fungovat, je mylná. Problémem zde je asymetrie mezi oběma partnery, a také již několikrát zmíněný fakt, že MERCOSUR funguje na mezivládní bázi, což výrazně potlačuje možnost kolektivního výstupu z tohoto uskupení. Interregionální vztah mezi Evropskou unií a MERCOSUR tedy není tím, který by dokázal snadněji vyjednat závěr ohledně nějaké problematiky, což by pak ve výsledku výrazně napomohlo jednáním na globální úrovni. Důkazem tohoto tvrzení je dlouhodobě neúspěšně vyjednávaná Asociační dohoda mezi nimi, která se dotýká pouze těchto dvou uskupení, a obě tyto z ní mají ekonomicky těžit. Naopak, vztah mezi oběma uskupeními a progres jejich spolupráce byl ovlivňován děním na globální úrovni, a některá jejich rozhodnutí se odvíjela od jiných vyjednávaných záležitostí.

Dokladem fungování interregionálního principu nastolování agendy mezi Evropskou unií a MERCOSUR je jejich společné deklarování toho, že jejich vzájemné rozhovory budou sloužit také pro formulování společných pozic na mezinárodní úrovni. Jejich postupně sílící politická spolupráce se má projevit na multilaterální scéně především v jednotném názoru na řešení mezinárodních otázek a dále také ve snaze o dosažení společných cílů na této úrovni. V praxi se

toto ovšem projevilo pouze velmi omezeně, a Evropská unie a MERCOSUR tyto ambice nijak nedokázali promítnout do skutečných činů. Spektrum koordinovaných aktivit vedených společně těmito dvěma uskupeními na mezinárodní úrovni se tak soustředí především v mezinárodních organizacích a jejich společné stanovisko ohledně mnohých témat (Valle 2008: 19).

Formování kolektivní identity je dle autorů jakýmsi vedlejším příznakem interregionálních vztahů. Dochází zde ke generování solidarity a porozumění, a to především díky tomu, že jsou nastolovány společné normy. Naopak je zde snaha o odbourávání nesouladů a rozdílů mezi aktéry. Tuto snahu na zkoumaném případu demonstruje evropské financování a poskytovaná pomoc zemím MERCOSUR od samotného počátku budování vzájemných vztahů, a také dále na počátku 90. let 20. století uzavřená Dohoda o interinstitucionální spolupráci, která je dokumentem, ve kterém se Evropská unie primárně zavazuje k vehementní asistenci MERCOSUR při jeho začínajícím fungování a etablování se.

Evropská unie jako taková usiluje o vytvoření své vlastní identity, která by zastřešovala všechny její členské státy. Výsledkem je zavedení tzv. evropského občanství, ke kterému dochází přijetím Maastrichtské smlouvy tak, jak jsem výše v této práci zmínil, a které svou existencí nenahrazuje všechna jednotlivá státní občanství členů Evropské unie, ale pouze je doplňuje o další rozměr. Je zde tedy snaha docílit toho, že se každý občan Evropské unie bude chápat jakožto Evropan, a tak je zde jasně viditelný proces budování identity. Vzhledem k tomu tak dále dochází také k posilování role Evropské unie jako celku na mezinárodní scéně, když díky zmíněnému posilování identity zde může vystupovat jako více jednotná (Valle 2008: 19-20).

Ve vztahu Evropské unie k MERCOSUR je nutné znovu zopakovat skutečnost, že jsou zde silné historické vazby z období kolonialismu, a tedy jistá forma jednotné identity zde zákonitě již byla v historii zakořeněna. Přístup a vznikající vztahy Evropské unie ke svému partnerovi nejsou limitovány na obchodní záležitosti, ale naopak také politické a kulturní provázání obou regionů.

Již několikrát výše zmíněné oboustranné přijetí demokratických hodnot zde lze považovat za záruku toho, že obě strany sdílejí fundamentální principy a hodnoty. Každý následný posun v institucionální struktuře a prohloubení spolupráce dále přináší narůstání vzájemného porozumění a jednoty. Díky těmto stále narůstajícím dialogům a usilování o neustále větší formu spolupráce, které jsou z textu této práce jednoznačně patrné, lze říci, že mezi oběma bloky dochází k formování identity, která dále napomáhá a vůbec umožňuje rozdělování na chápání *my* – tedy Evropská unie a MERCOSUR, a ostatní. Tento přístup opět odlišuje Evropskou unii od ostatních aktérů působících a pronikajících do regionu Latinské Ameriky, tedy zejména USA a Číny, které nejsou sto budovat se svým partnerem společnou identitu tak, jak je tomu v případě Evropské unie (Freres 2000:77-80).

Při pohledu na MERCOSUR naopak nelze říci, že by jako takový dosáhl vytvoření své vlastní identity, tak jako Evropská unie. Postupnému semknutí se členských zemí MERCOSUR ovšem výrazně napomáhá fakt, že Evropská unie jednoznačně usiluje o jednání s právě tímto seskupením států jako takovým, tedy s takto robustnějším aktérem, nežli bilaterálně s každou ze zemí individuálně. Právě tato skutečnost vede členské státy MERCOSUR k většímu semknutí se, což by potenciálně mohlo vést i k nárůstu společné identity. Jako další důvod pro možné vznikající budování společné identity zde lze také opět jmenovat demokratickou klauzuli, která byla zakotvena jak pro samotné členství v MERCOSUR, tak opět zmíněna na počátku dialogů s Evropskou unií. Díky tomu je MERCOSUR demokratickou komunitou, ve které vzniká mírumilovná spolupráce. Při porušení tohoto se blok neostýchá jednotně vystoupit proti těmto prohřeškům, jak tomu bylo například v práci již výše zmíněném případě Paraguaye, kde politická situace a praktiky zapříčinily její dočasně pozastavené členství. Sektory zemědělství a průmyslu, které se ukázaly při vyjednávání s Evropskou unií jako problematické, jsou dalším stimulem pro narůstající společnou identitu zemí MERCOSUR. Jednoznačné semknutí se těchto zemí v úsilí o dosažení otevření se evropského trhu pro jejich zemědělské produkty, a naopak výrazná protekce a odmítání plného odbourání kvót průmyslového

sektoru, v podstatě vede k nechtěnému formování se společné identity zemí MERCOSUR.

Výčet principů interregionalismu uzavírají princip stabilizace a rozvoje, které spolu úzce souvisí. Ekonomický rozvoj v zásadě generuje prosperitu dané oblasti a také její bezpečnost a tedy stabilitu. Tato spojitost platí i naopak, když stabilita (zejména politická) je základním východiskem pro transparentní ekonomické prostředí. Díky tomu může dojít k nastartování ekonomické prosperity a rozvoje. Toto lze aplikovat na vztahy Evropské unie a MERCOSUR tak, že pokud by v latinskoamerických zemích nebyl v letech předchozích výrazně podpořen rozvoj, nebyly by tak stabilizovány, a tedy ekonomický blok MERCOSUR jako takový by nebyl natolik atraktivní pro evropské investice a potenciální vznik partnerství. Pro MERCOSUR lze v těchto principech interregionalismu také dále spatřit to, že je mu díky partnerství k dispozici enormní množství moderních technologií, které zde dříve nebyly přítomny tak, jako nyní, a je zde tedy patrný zmíněný přínos co do rozvoje (Cihelková 2009: 17; Valle 2008: 20).

6. Závěr

Tato práce se zaměřuje na poměrně nový fenomén, nový regionalismus, který se především od poslední dekády 20. století výrazně dostává do popředí ve fungování mezinárodních vztahů a reaguje na proměnu mezinárodního systému a jeho novou podobu právě v této době. Nový regionalismus je posledním vývojovým stupněm regionalismu, a od svých předchozích vývojových etap se zásadně odlišuje. Jednou z nejvíce viditelných proměn, a tedy i charakteristik nového regionalismu, je rapidní nárůst co do počtu regionálních integračních dohod, vznikajících seskupení států, a celkově rostoucí počet a podoba aktérů zapojených do těchto nově vznikajících integračních projektů. Nový regionalismus se oproti předchozímu fungování dále odlišuje novými formami spolupráce, tedy formálními změnami a vznikem nových, doposud neobvyklých možností integrace ve světové ekonomice. Je tedy evidentní, že v současném multilaterálním světě dochází k výrazně většímu a hlubšímu navazování nových vazeb a vztahů. Nově také dochází k nastolování partnerství mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi, což je revoluční změnou, kterou nový regionalismus přináší. Příkladem a vlastně i jedním z nástrojů a nositelů zmíněných nových podob regionálních integrací je tzv. interregionalismus, tedy spolupráce spočívající na sbližování se dvou již existujících samostatných integračních celků z různých regionů světa. Právě tato do té doby neobvyklá situace, která je příznačným projevem nového regionalismu, je v předkládané práci zkoumána, a to na konkrétním případě vznikajícího partnerství Evropské unie a latinskoamerického integračního seskupení MERCOSUR.

Latinská Amerika je regionem, pro který jsou projevy nového regionalismu příznačné a typické, přičemž za ukázkový příklad můžeme považovat právě uskupení MERCOSUR. Evropská unie projevuje o tento region velký zájem, a to i na základě vzájemných historických vztahů mezi oběma regiony, které si jsou blízké mj. také kulturními vazbami. Seskupení MERCOSUR velmi dobře odpovídá charakteristickým rysům nového regionalismu, neboť vzniká přesně v době největšího rozmachu tohoto nového

přístupu k regionální integraci. Jeho vnitřní fungování je založeno na výhradně mezivládním jednání, tedy principu, kdy klíčovou roli hrají vrcholoví představitelé členských zemí tohoto uskupení, nikoliv nějaké nově vzniklé orgány a instituce. Je tomu tak i díky vnitřní asymetrii mezi jeho členy, což také částečně ovlivňuje jeho fungování. Toto seskupení je v práci blíže představeno, a jedná se o zejména obchodní spolupráci mezi členskými zeměmi, které se snaží dosáhnout zóny volného obchodu a celní unie.

Naopak Evropská unie je výsledkem více než půl století staré integrace, která původně vychází ze zcela odlišných myšlenek a stejně tak i podmínek, než je nový regionalismus, a tak je toto seskupení vystavěno na zcela jiné struktuře. V případě evropské integrace došlo k jejímu postupnému budování za pomoci nadnárodních principů, a jedná se tedy o integraci se silnou institucionální strukturou a rozhodnutími, která jsou vyjednávána a přijímána ve společných orgánech založených při tomto procesu sblížování se. Díky jejímu postupnému vývoji a progresu se dnes jedná o kombinaci jak nadnárodní, tak ale i mezivládní integrace, která obsahuje prvky obou těchto přístupů. Evropská unie je integrací s mnohem širším záběrem, tedy daleko větším spektrem sektorů, které jsou předmětem spolupráce. V současnosti je evropská integrace označována za příklad vůbec nejdále dosaženého procesu integrace, a také za nejhlubší formu spolupráce, což je dáno zejména díky nastolení společných politik.

Díky pojednání o těchto dvou příkladech regionální spolupráce zde dochází k znázornění kontrastu mezi tzv. starým a novým regionalismem, které se od sebe svými charakteristickými rysy a vůbec principy jejich fungování zásadně liší. Právě znázornění tohoto kontrastu bylo jedním z cílů této diplomové práce, a její teoretická část, a následně i kapitoly představující obě zkoumaná uskupení, tento cíl naplňují. Vytýčené atributy a charakteristické rysy obou regionalismů jsem sledoval a aplikoval na oba dva případy regionální integrace, čímž bylo znázorněno to, jak se v těchto regionech oba typy regionalismu projevovaly a ovlivňovaly zde probíhající spolupráci.

Do nového regionalismu se řadí také změny spočívající v důsledcích nově se projevující mezinárodní liberalizaci ekonomických vztahů. Jedním z projevů tohoto nového otevírání se ekonomik je také uzavírání komplexních regionálních dohod, jejichž spektrum spolupráce je širšího rázu, nežli předešlé ekonomické dohody a tvoření zón volného obchodu. Je to právě zvolený případ spolupráce mezi Evropskou unií a MERCOSUR, který toto představuje, když od počátku jejich vzájemných dialogů se jedná o širší formu spolupráce. Působení nového regionalismu je ovšem na tomto případu viditelné především na té skutečnosti, že se jedná o sblížení dvou již existujících regionálních integrací. Jak výše uvedeno, tak právě tato nová forma spolupráce je klíčovým prvkem nového regionalismu. Proces navazování jejich vzájemných vztahů je v práci popsán, a je z něj evidentní, že Evropská unie již od počátku výrazně podporuje latinskoamerické seskupení ve všech směrech, a má od prvopočátku zájem o zakotvení hlubší vzájemné spolupráce pokrývající širokou škálu sektorů. Vrcholem těchto vzájemných jednání a postupného nastolování spolupráce jsou pak rozhovory o uzavření Asociační dohody mezi těmito dvěma bloky.

Jednou z výzkumných otázek, jejíž zodpovězení bylo stanoveno jako jedním z úkolů a přínosů této práce, bylo zjištění motivů pohánějících obě seskupení k vytvoření této spolupráce. Další výzkumnou otázkou bylo zjištění také faktorů naopak limitujících a problematizujících tento proces, a to především ty, které dlouhodobě narušují úspěšné dosažení zmíněné Asociační dohody mezi Evropskou unií a MERCOSUR.

Na obou stranách tohoto jednání je zájem získat významného obchodního partnera, nicméně také zde jsou i další, více skryté motivy pro tuto spolupráci. Evropská unie díky ní dále více upevní svou pozici jakožto jednoho z hlavních aktérů světové ekonomiky, když dále rozšíří síť svých obchodních vztahů. Evropské uskupení sleduje tímto partnerstvím také vyvažování svého největšího rivala ve světové ekonomice, tedy USA, které se o region Latinské Ameriky také dlouhodobě zajímají, a také usilují o navázání blízké obchodní spolupráce. Prostředí mezinárodního obchodu se stává neustále více kompetitivním, a tak lze

tento zájem Evropské unie chápat jako snahu o udržování své pozice vůči silící konkurenci. Díky tomu, že jednání probíhají mezi dvěma bloky zemí, nikoliv individuálně s každým státem samostatně, tak v praxi Evropská unie, a vlastně i MERCOSUR, posilují a legitimizují svou roli jakožto plnohodnotného mezinárodního aktéra. Důkazem toho je i dlouhotrvající podpora a asistence při instituciování se MERCOSUR ze strany Evropské unie. Po celou dobu vzájemných jednání je kladen důraz také na dodržování demokratických hodnot a lidských práv, čímž Evropská unie, a také její protějšek, posilují svou image a nahlížení na ně jako na rozvinuté aktéry. Pro latinskoamerické uskupení je toto upevnění demokratických hodnot také přínosné, když se region dlouhodobě zmítal v autoritářských a vojenských režimech, od čehož se takto chce oprostit a budovat novou identitu. Uskupení MERCOSUR v této spolupráci hledá především diversifikaci svých vazeb, a také upevňování pozice tohoto regionu jakožto samostatné jednotky v mezinárodním prostředí. Jednání s Evropskou unií pro celý tento region přináší také jistou formu obrany a páky pro jednání s USA, čímž si Latinská Amerika zajišťuje lepší vyjednávací pozici. Jelikož se jedná o severo-j jižní formu spolupráce, tak právě latinskoamerické země by měly být ty, které by z této spolupráce měly profitovat primárně, a tak je zde evidentní zájem o úspěšné nastolení vyjednávané spolupráce s Evropskou unií.

I skrze zjevné motivy a oboustrannou snahu o dosažení Asociační dohody se ve vzájemných rozhovorech vyskytují problémy, které toto vyjednávání dlouhodobě komplikují a prodlužují. Jsou to stále přetrvávající prvky protekcionismu na obou stranách ohledně konkrétních sektorů, kde panuje obava ohledně jejich úplného otevření se, a tak jejich možného ekonomického ohrožení. Na straně Evropské unie se negativní faktory koncentrují ohledně agrárního průmyslu. Uzavření vyjednávané Asociační dohody a následné liberalizování obchodu by v tomto sektoru znamenalo velký nárůst dovozu zemědělského zboží ze zemí MERCOSUR. Z opačného pohledu se jedná o průmyslové zboží, které by vehementně putovalo naopak z Evropy do zemí MERCOSUR.

V poslední kapitole této práce jsem se tedy zabýval a představil jak motivy pohánějící obě strany, tak také i faktory negativně ovlivňující vznikající spolupráci, čímž dochází k zodpovězení výzkumných otázek této práce stanovených v jejím úvodu. Zasazení případu spolupráce Evropské unie s MERCOSUR do principů interregionalismu je klíčovou částí této práce, která také naplňuje její cíl znázornit představenou teorii, tedy nový regionalismus, a jeho fungování, v praxi. Celá situace kolem partnerství Evropské unie a MERCOSUR je pak velmi aktuálním tématem, když po více než desetiletí vzájemných rozhovorů a setkávání se za účelem dosažení Asociační dohody mezi nimi se nyní konečně jednání dostávají do finální fáze po tom, co byla znovu obnovena v roce 2010. Nabízí se tak možnost dalšího zkoumání tohoto případu na základě výsledků aktuálních jednání, nebo třeba zaměření se na jiná partnerství vznikající na bázi nového regionalismu.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

Baar, Vladimír (2006). *Vnější vztahy Evropské unie: Geoekonomické a geopolitické aspekty jejich makroregionální diferenciaci*. (Ostrava: Ostravská univerzita, 2006).

Bulmer-Thomas, Victor (2000). The European Union and MERCOSUR: Prospects for a Free Trade Agreement. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 42, No. 1, s. 1-22.

Campos-Filho, Leonardo (1999). New regionalism and Latin America: the case of Mercosul. *University of London – Research Papers*, s. 1-36.

Cihelková, Eva a kol. (2007). *Nový regionalismus – teorie a případová studie (Evropská unie)*. 1. vydání. (Praha: C. H. Beck, 2007).

Cihelková, Eva (2009). Interregionalismus a governance: relace a výzkumná agenda. *Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů – Vysoká škola ekonomická v Praze*. No. 7, s. 5-27.

Cihelková, Eva a kol. (2010). *Regionalismus a multilateralismus – základy nového světového obchodního řádu?* 1. vydání (Praha: C. H. Beck, 2010).

Devlin, Robert – Estevadeordal, Antoni – Krivonos, Ekaterina (2003). The Trade and Cooperation Nexus: How Does the Mercosur-EU Process Measure Up? *Inter-American development Bank*, Occasional Paper 22.

Dimon, Denise (2006). EU and US regionalism: The Case of Latin America. *The International Trade Journal*, Vol. 20, No. 2, s. 185-218.

Dudek, Carolyn Marie (2012). The Shaping of EU-Mercosur Relations: From Altruism to Pragmatism and Liberalism to Illiberalism. *Pittsburgh Papers on the European Union*, No. 3, s. 1-31.

Evropské společenství (1996). Interregional framework cooperation agreement between the European Community and its member states, of the one part, and the Southern common market and its party states, of the other part. *Official Journal of the European Communities*, L69/4-22.

Faust, Jörg (2002). *The European Union's Trade Policy towards MERCOSUR*. Working Paper PEIF-7. Dostupné na: <http://ies.berkeley.edu/pubs/workingpapers/PEIF-7-MERCOSUR.pdf>, 24.3.2016).

Freres, Christian (2000). The European union as a global „civilian power“: Development cooperation in EU-Latin American relations. *Latin American Politics and Society*, Vol. 42, No. 2, s. 63-86.

Gomez-Arana, Arantza (2014). Explaining the renewed push for and European Union Association agreement with Mercosur. *Manchester University Press*, s. 1-23.

Gómez-Mera, Laura (2008). How „new“ is the „New Regionalism“ in the Americas? The case of MERCOSUR. *Journal of International Relations and Development*, No. 11, s. 279-308.

Goňcová, Marta a kol. (2012). *Evropská integrace: Od projektů k realizaci*. Masarykova univerzita, Brno 2012.

Grugel, Jean (2004). New Regionalism and Modes of Governance – Comparing US and EU Strategies in Latin America. *European Journal of International*

Relations. *SAGE Publications and ECPR-European Consortium for Political Research*, Vol. 10, No. 4, s. 603-626.

Grugel, Jean (2007). Latin America after the Third Wave. *Government and Opposition*, Vol. 42, No. 2, s. 242-257.

Harrison, John (2006). Re-reading the New Regionalism: A Sympathetic Critique. *Space and Polity*, Vol. 10, No. 1, s. 21-46.

Hettne, Björn (1998). The New Regionalism: Security and Development, s. 199-220. In: Teunissen, Jan Joost, *Regional Integration and Multilateral Cooperation in the Global Economy* (Haague: FONDAD).

Hettne, Björn – Söderbaum, Fredrik (1998). The New Regionalism Approach. *Politeia*, Vol. 17, No. 3, s. 1-18.

Hnát, Pavel (2008). Globalization, Multilateralism, Regionalism: from dilemma to multi-dimensionality. *Acta Oeconomica Pragensia*. Vol. 16, No. 1, s. 6-22.

Karlas, Jan – Beneš, Vít (2008). Úspěšná vyjednávání o regionálních režimech Společný trh EHS a Mercosur. *Mezinárodní vztahy*, No. 3, s. 5-21.

Klom, Andy (2000). Association negotiations between the Mercosur and the European Union: Rivalling Western Hemisphere integration or supporting Southern Cone integration? *European Commission: External Relations Directorate-General*, s. 1-18.

Kratochvíl, Petr – Waisová, Šárka (2009). Teorie regionálních integračních procesů, s. 35-72. In: Waisová, Šárka a kol., *Regionální integrační procesy* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Kučerová, Irah (2008). A Response to Gradual globalization: Regionalism. *Acta Oeconomica Pragensia*, Vol. 16, No. 5, s. 66-73.

Malamud, Carlos (2015). Regional Integration and Cooperation in Latin America: Diagnosis and Proposals. *Global Journal of Emerging Market Economies*, Vol. 7, No. 2, s. 92-120.

Parsons, Craig (2010). Revisiting the Single European Act (and the Common Wisdom on Globalization). *Comparative Political Studies*, Vol. 43, No. 6, s. 706-734.

Porter, Jesse – Hwedie, BerthaOsei (2015). *Regionalism as a tool for promoting economic and regional development: a case study of the economic community of west african states (Ecowas)*. 10th International Scientific Conference on Economic and Social Development – Miami, September 2015.

Řehák, Vilém (2009). Nový regionalismus: proces a teorie. *Medzinárodné vzťahy*. Vol. 7, No. 2, s. 7-20.

Sanchez-Bajo, Claudia (1999). The European Union and Mercosur: a case of inter-regionalism. *Third World Quarterly*, Vol. 20, No. 5, s. 927-941.

Schelle, Karel a kol. (2007). *Historie integračních koncepcí a jejich vyústění v realitě EU*, 1. vydání (Ostrava: KEY Publishing s.r.o.).

Söderbaum, Fredrik (2016). Old, New, and Comparative Regionalism, s. 16-37. In: Börzel, Tanja – Risse, Thomas, *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism* (Oxford: Oxford University Press).

Springerová, Pavlína (2009). Jihoamerická integrace: od ekonomických motivů k ideologickým? s. 251-277. In: Waisová, Šárka a kol., *Regionální integrační procesy* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Thakur, Ramesh – Van Langenhove, Luk (2008). Enhancing global governance through regional integration, s. 17-42. In: *Regionalisation and global governance – the taming of globalization?* (London: Routledge).

Vaillant, Marcel – Vaillant, Pablo (2014). European Union – Mercosur Negotiations: A Return to Uncertainties. *Latin American Business Review*, No. 15, s. 337-362.

Valle, Valeria Marina (2008). Interregionalism: A Case Study of the European Union and Mercosur. *GARNET Working Paper*, No. 51, s. 1-27.

Vasconcelos, Álvaro (2007). European Union and MERCOSUR, s. 165-183. In: *European Union and New Regionalism – Regional Actors and Global Governance in a Post-hegemonic Era*, Second Edition, Edited by Mario Teló, (Burlington: Ashgate).

Väyrynen, Raimo (2003). Regionalism: Old and New. *International Studies Review*, No. 5, s. 25-51.

Warleigh-Lack, Alex (2008). Studying regionalisation comparatively – A conceptual framework, s. 43-60. In: *Regionalisation and global governance – the taming of globalization?* (London: Routledge).

Wilfred, Ethier (1998). The New Regionalism. *The Economic Journal*, Vol. 108, No. 449, s. 1149-1161.

Internetové zdroje:

BBC News (2010). How Simon Bolivar 's legacy reverberates in Venezuela (dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8622880.stm> , 26.4.2016).

BBC News (2012). *Profile: Mercosur – Common Market of the South* (dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/5195834.stm>, 10.3.2016).

Bergsten, Fred (1997). Open regionalism. Peterson Institute for International Economics – Working Paper 97-3. *Peterson Institute for International Economics* (dostupné na: <http://www.iie.com/publications/wp/wp.cfm?ResearchID=152>, 21.4.2016).

Buenos Aires Herald (2016). EU, *Mercosur say trade deal not imminent* (dostupné na: <http://buenosairesherald.com/article/212594/eu-mercosur-say-trade-deal-not-imminent>, 16.4.2016).

Burke-Kennedy, Eoin (2016). Ireland among 13 states that may oppose EU - Mercosur trade deal. *The Irish Times* (dostupné na: <http://www.irishtimes.com/business/economy/ireland-among-13-states-that-may-oppose-eu-mercosur-trade-deal-1.2611180>, 16.4.2016).

Evropská komise (2008). Regional strategy for Mercosur 2007-2013. 29.05.2008 (dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:r15013>, 30.3.2016).

Evropská komise (2015a). EU-Mercosur relations (MEMO-94-62). 22.10.2015 (dostupné na: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-94-62_en.htm, 24.3.2016).

Evropská komise (2015b). *Trade Policy Towards Mercosur* (dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/mercosur/>, 26.4.2016).

Klonsky, Joanna (2012). Mercosur: South America's Fractious Trade Bloc. *Council on Foreign Relations* (dostupné na: <http://www.cfr.org/trade/mercosur-south-americas-fractious-trade-bloc/p12762>, 11.3.2016).

MERCOSUR (2016). *Inicio - MERCOSUR – En pocas palabras* (dostupné na: <http://www.mercosur.int/innovaportal/v/3862/4/innova.front/en-pocas-palabras>, 10.3.2016).

Merco press (2016). *It is official: Mercosur and EU will exchange offers for a trade accord on 8th April* (dostupné na: <http://en.mercopress.com/2016/03/18/it-is-official-mercosur-and-eu-will-exchange-offers-for-a-trade-accord-on-8-april>, 31.3.2016).

Ministerstvo zahraničních věcí Argentiny (2016). *Mercosur-European Union negotiations continue* (dostupné na: <http://www.mrecic.gov.ar/en/mercosur-european-union-negotiations-continue>, 16.4.2016).

Oficiální stránky Evropské unie (2002). Political Declaration. *EU-Latin America & the Caribbean Summit: Conclusions* (dostupné na: http://eeas.europa.eu/lac/madrid/dec_02_en.pdf, 30.3.2016).

Oficiální stránky Evropské unie (2007a). *Bilateral Framework agreements for cooperation with the Mercosur countries*. 4.5.2007 (dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:r14014>, 24.3.2016).

Oficiální stránky Evropské unie (2007b). *Interregional Framework Cooperation Agreement between the European Community and Mercosur* 4.5.2007 (dostupné

na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=URISERV:r14013>,
24.3.2016).

Oficiální stránky Evropské unie (2010). *Treaty establishing the European Coal and Steel Community, ECSC Treaty*. 15.10.2010 (dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=URISERV:xy0022>, 9.3.2016).

Oficiální stránky Evropské unie (2016a). *The EU and the Rio Group* (dostupné na: http://www.eeas.europa.eu/la/riogroup_en.htm, 10.3.2016).

Oficiální stránky Evropské unie (2016b). *EU Relations with Mercosur* (dostupné na: http://eeas.europa.eu/mercosur/index_en.htm, 24.3.2016).

Oficiální stránky Evropské unie (2016c). *The European Union and Mercosur Start negotiations on the future interregional association agreement* (dostupné na: http://www.consilium.europa.eu/en/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/13290.en9-communic%C3%A9.htm, 27.3.2016).

Paczkowski, Michael (2015). A Potential Accord: An EU-Mercosur Free Trade Agreement. *Council on Hemispheric Affairs* (dostupné na: <http://www.coha.org/a-potential-accord-an-eu-mercosur-free-trade-agreement/>, 31.3.2016).

Parlamento Latinoamericano y Caribeño (2016). *Historia y Objetivos*, (dostupné na: <http://www.parlatino.org/es/conozca/organismo/historia-y-objetivos>, 10.3.2016).

SICE - Foreign Trade Information System (2016). *Additional Protocol to the Treaty of Asunción on the Institutional Structure of MERCOSUR – Protocol of Ouro Preto* (dostupné na: http://www.sice.oas.org/trade/mrcsr/ourop/ourop_e.asp, 12.3.2016).

SICE - Foreign Trade Information System (2016). *Trade policy Development: MERCOSUR - European union* (dostupné na: http://www.sice.oas.org/TPD/MER_EU/MER_EU_e.asp, 30.3.2016).

Time, The (2013). Simón Bolívar: The Latin American Hero Many Americans Don't Know. 31.5.2013 (dostupné na: <http://world.time.com/2013/05/31/simon-bolivar-the-latin-american-hero-many-americans-dont-know/>, 26.4.2016).

World Trade Organization (2016a). List of all RTAs (dostupné na: <http://rtais.wto.org/UI/PublicAllRTAList.aspx>, 19.4.2016).

World Trade Organization (2016b). Regional trade agreements – Facts and figures (dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm, 19.4.2016).

Summary

In this paper I have explored new theoretical concept and phenomon of current multipolar and gobalized world, which is the new regionalism. It does significantly differ from the previous periods and their regional processes. The target of this paper and one of the research questions of this thesis is to point out those differences between the old and new regionalism. What more, I show the attributes of both old and new regionalism on the real integrations, which in this paper are European union and MERCOSUR. These two regional integrations are described and explored since their beginning with the task to highlight and show the feautres of both mentioned types of regionalism.

Interregionalism, which is one of the new phenomons that new regionalism brings, is the case study of this thesis, since cooperation of European union and MERCOSUR is an example of this phenomon. In this paper, I apply this example of interregionalism and explore it on the basis of principles of interregionalism that are introduced in the theoretical part, and that is the fulfilment of the practical task of this paper.

These two actors expressed their interest in each other since the foundation of MERCOSUR, and cooperation between them kept growing through the time. Partnership of these two integrations is considered to be very beneficial for them, since they are two of the largest markets of world economy. Also, since both of them are important economic and political actors in international arena, this emerging partnership can be understood as a strategic one, and so succesful closing of negotiations of the Association Agreement between them is a goal of both sides. However, some articles of the trade chapter, which is considered to be the most important, are a reason for difficulties that emerge during the negotiations. In this paper I describe the process of emerging partnership between them since its begining up to nowadays situation, when both sides are declaring that they are ready to make a step towards succesful closing of the negotiations. This covers another task of this paper to introduce and explore emerging cooperation of these two trade blocks.